

Чытайце ў нумары:

Ленін у Казані

● Лейтэнант міліцыі

● Дзень нараджэння

снягурачкі ● Купа-

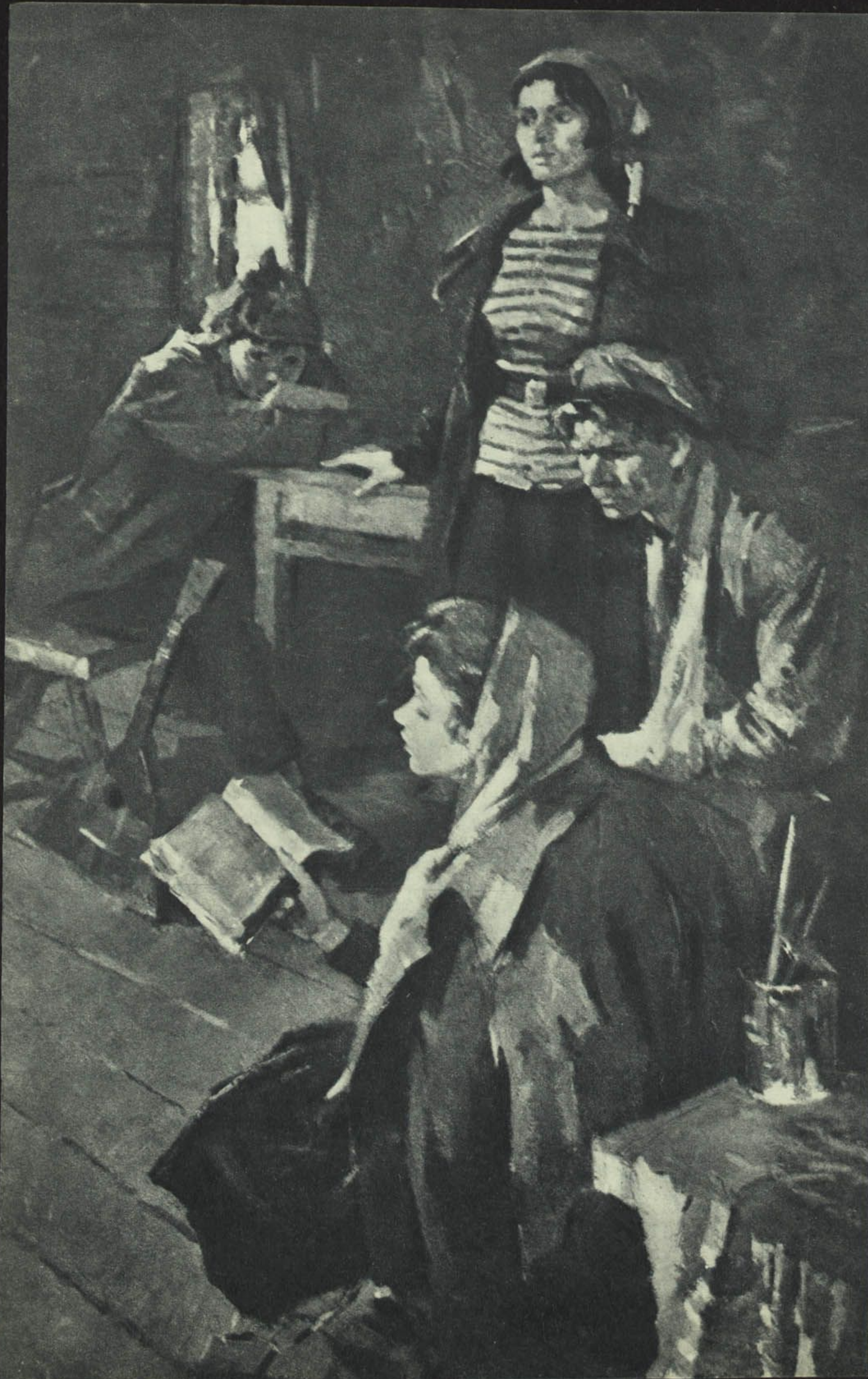
лаўкі ● Апавяданні:

Ядвіся, Сардэчнік

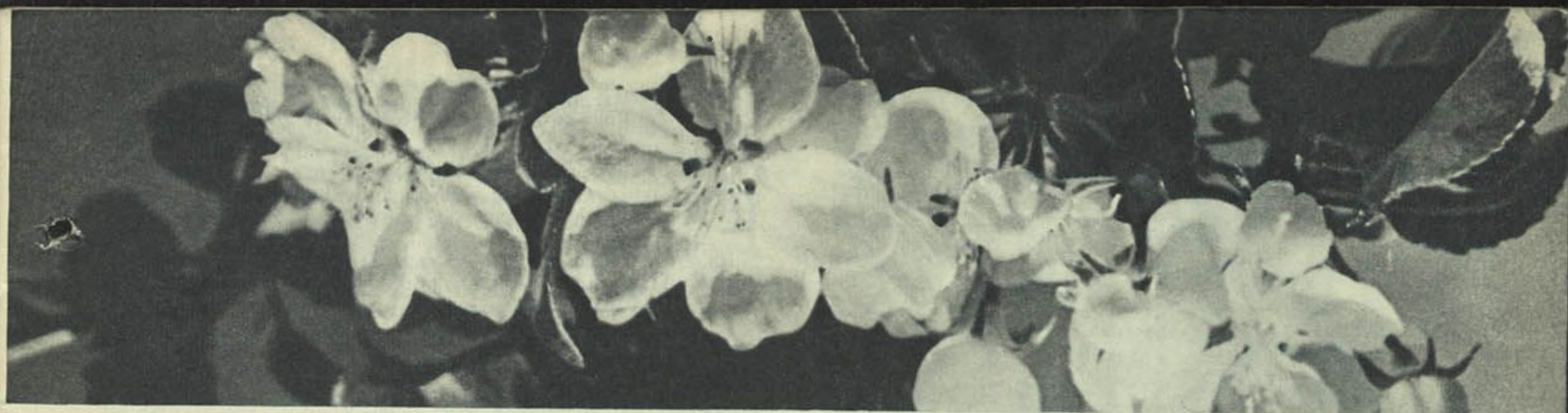

работніца і сялянка

4 1969

Першая рэпетыцыя.
Карціна заслужанага дзеяча мастацтва
Раісы Кудрэвіч.

СВЯТА РАДАСЦІ І ВЯСНЫ

К гэтаму дню вясна ўваходзіць у свае правы. Сейбіт, узброены машынамі, раскідаў зерне па вільготнай ніве. Сонейка памагло прарасці маладым парасткам. Зазелянелі лясы, расквітнелі раннія краскі. Вясна навокал.

Вясна ў чалавечых сэрцах: набліжаецца любімае свята савецкага народа — Першае мая! Людзі заўсёды заклапочаны: чым яго сустрэць! І сустракаюць добрай справай, добрай песняй, добрым настроем. У гонар свята заўсёды шырока разгортваецца сацыялістычнае спаборніцтва на прадпрыемствах і ў калгасах. А сёлета яно набывае асабліваю сілу. І сілу гэтую яму надае незвычайнасць часу, у які мы жывем і працуем.

Набліжаецца 100-годдзе з дня нараджэння вялікага заснавальніка Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, правадыра міжнароднага пралетарыяту Уладзіміра Ільіча Леніна. Шматлікія калектывы прадпрыемстваў становяцца на ленинскую вахту, у гонар слаўнага юбілею бяруць на сябе павышаныя абавязальствы, аб'яўляюць сёлетні год годам ленинскай ударнай працы.

Усенароднае сацыялістычнае спаборніцтва за дастойную сустрэчу ленинскага юбілею яшчэ вышэй узнімае творчую ініцыятыву, працоўную актыўнасць мас, і гэта станоўча ўплывае на тэмпы росту нашай эканомікі, навукі і культуры, жыццёвага ўзроўню працоўных.

Працаўнікі вытворчасці перавыканалі план трэцяга года пяцігодкі па асноўных паказчыках, забяспечыўшы прырост прамысловай прадукцыі на 8,1 працэнта. Толькі за адзін год увайшло ў строй каля 300 буйных прадпрыемстваў. Павысілася валавая прадукцыя сельскай гаспадаркі. Гісторыя краіны яшчэ не ведала такога вялікага росту вытворчасці матэрыяльных даброт. За тры гады пяцігодкі рэальныя даходы на душу насельніцтва павялічыліся ў нас на 20 працэнтаў, а дзяржаўныя выдаткі на бясплатную адукацыю, медыцынскае абслугоўванне, на выплаты пенсій, дапамог, на аплату водпуску — на адну трэць.

Толькі за мінулы год савецкія людзі атрымалі 2,3 мільёна добраўпарадкаваных кватэр і дамоў, 41 мільён чалавек перасяліліся ў новыя кватэры.

Ва ўсіх гэтых здзяйсненнях закладзена вялікая доля працы савецкіх жанчын. Нястомныя працаўніцы, яны ўвесь час адчуваюць вялікія клопаты Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада. Плённыя вынікі трэцяга года пяцігодкі зноў пераканаўча сведчаць аб вялікіх перавагах сацыялістычнага ладу, яго невычарпальных творчых магчымасцях.

Усіх савецкіх людзей, мужчын і жанчын, аб'ядноўвае гарадае жаданне зрабіць чацвёрты год пяцігодкі годам ударнай работы, высокай прадукцыйнасці працы і выдатнай якасці прадукцыі. Калектыв Мінскага завода запасных частак, стаўшы на ленинскую працоўную вахту, вырашыў датэрмінова выканаць план 1969 года па аб'ёму вытворчасці і выпусціць звыш плана прадукцыі на 170 тысяч рублёў, у тым ліку запасных частак да трактараў і аўтамабіляў з эканомленага металу на суму 100 тысяч рублёў. Так, як і на заводзе запасных частак, за высокую прадукцыйнасць працы, выдатную якасць, добрую працоўную дысцыпліну змагаюцца на ўсіх прадпрыемствах.

Не застаюцца ў баку працаўнікі і працаўніцы сельскай гаспадаркі. Кожны дзень у іх жыцці напоўнены плённымі працоўнымі справамі. Усе іх задумы, усе імкненні накіраваны на тое, каб азнаменаваць ленинскі юбілей новымі працоўнымі здзяйсненнямі. Жывёлаводы саўгаса «Манькавіцкі» Столінскага раёна вырашылі давесці сёлета вытворчасць мяса да 135 цэнтнераў на 100 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў. Для гэтай мэты яны намерзілі адкарміць і прадаць дзяржаве 3000 галоў буйной рагатай жывёлы сярэдняй вагой 340 кілаграмаў кожная, дабіцца, каб кожны кормнік прыбываў у вазе не менш як на 700 грамаў за суткі. Вялікія планы! Пераможцам спаборніцтва будуць уручацца чырвоныя вымпелы, граматы, грашовыя прэміі. Прозвішчы і партрэты перадавікоў будуць занесены на Дошку гонару, у Кнігу працоўнай славы. У канцы года работнікі жывёлагадоўлі, якія даб'юцца самых выдатных вынікаў, атрымаюць прэміі-пуцёўкі для паездкі па ленинскіх месцах. Пажадаем жа і мы жывёлаводам саўгаса плённых вынікаў і спадзяемся, што сярод пераможцаў будуць названы імёны лепшых жанчын-працаўніц, якіх няма на жывёлагадоўчых фермах.

У дзень Першага мая на плошчах і вуліцах гарадоў і пасёлкаў савецкія людзі прадэманструюць вынікі сваёй нястомнай працы. На сваіх транспарантах яны, як і заўсёды, напішучь самы запаветны заклік: «За мір і дружбу паміж народамі!» Гэтыя агнявыя словы паляцаць далёка за межы нашай краіны. Іх падхопаць і панясучь на першамайскіх дэманстрацыях, захаваюць у сваіх сэрцах мільёны працоўных. Мільёны нашых сяброў закліваюць ганьбай тых, хто імкнецца да развязвання новай вайны. «У сусветнай рэакцыі, якую ўзначальваюць Злучаныя Штаты Амерыкі, — заявіў вядомы амерыканскі грамадскі дзеяч Поль Робсан, — галоўная мэта зараз — спыніць прагрэс сацыялістычных краін. Таму абарона Радзімы сацыялізма — гэта першая лінія барацьбы супраць сусветнай рэакцыі. Гэта было правільна раней і тым больш правільна сёння».

У дзень інтэрнацыянальнага свята працоўных усяго свету, у дзень Першага мая працоўныя розных краін свету выйдучь на вуліцы пад лозунгам:

— Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

У аднасці працоўных сіла і моц барацьбітоў за сваё вызваленне, за перамогу сацыялізма.

Няхай жыве Першае мая!

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**работніца
і сялянка**

№ 4

КРАСАВІК
1969

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ГОД ВИДАНИЯ СОРАК ПЯТЫ

ВИДАНИЕ ЦК КП БЕЛАРУСИ

Выдавецтва «Звязда».

НАЦЫОНАЛЬНАЯ
БІБЛІЯТЭКА
БЕЛАРУСІ

Да 100-годдзя з дня нараджэння Ул. І. Леніна

Л Е Н І Н

У К А З А Н І

Мясціны, дзе жыў вялікі чалавек, свяшчэнныя!
Праз сотні гадоў тут ажываюць для нашчадкаў
яго дзейні і словы.
І. ГЕТЭ.

ЁСЦЬ горад на Волзе, які ведае кожны савецкі чалавек. Казань. Горад, дзе жыў і вучыўся Уладзімір Ільіч Ленін.

Казанскі ўніверсітэт. У самым цэнтры горада стаіць яго велізарны будынак з белай каланадай. Непадальк малады Ленін з кнігай у руках.

...Сям'я Ульянавых перасялілася ў Казань у 1887 годзе, калі Валодзя Ульянаў скончыў Сімбірскую гімназію. Казанскі ўніверсітэт лічыўся тады лепшым у Расіі. Не адразу расчынліся яго дзверы перад братам «дзяржаўнага злачынца»: зусім нядаўна быў пакараны смерцю Аляксандр Ульянаў за ўдзел у замаху на цара. Выручыла выдатная характарыстыка, выдадзеная Сімбірскай гімназіяй: «Вельмі таленавіты, пастаянна старанны і акуратны, Ульянаў ва ўсіх класах быў першым вучнем і пры заканчэнні курса ўзнагароджан залатым медалем, як самы варты па поспехах, развіццю і паводзінах». У жніўні 1887 года Уладзіміра Ульянава залічылі студэнтам юрыдычнага факультэта.

Казанскі ўніверсітэт славіўся сваімі рэвалюцыйнымі традыцыямі. Нягледзячы на забарону царскага ўрада, існавалі нелегальныя студэнцкія зямляцтвы, дзейнічалі рэвалюцыйныя гурткі, распаўсюджваліся антыўрадавыя лісткі. Уладзімір Ільіч становіцца членам нелегальнага гуртка рэвалюцыйна настроенай моладзі, які паліцыя назвала гуртком «вельмі шкоднага напрамку». Казанскія студэнты, успамінаў Максім Горкі, «жылі ў настроі клопатаў аб рускім народзе, у няспыннай трывозе пра будучыню Расіі».

У лістападзе — снежні 1887 года студэнцкі рэвалюцыйны рух набыў шырокі размах. Непасрэднай прычынай да выступлення казанскіх студэнтаў з'явіліся падзеі ў Маскоўскім ўніверсітэце, дзе справа дайшла да сутычкі студэнтаў з паліцыяй і казакамі.

1 снежня 1887 года адбылася тайная нарада зямляцтваў Казанскага ўніверсітэта і ветэрынарнага інстытута з удзелам прадстаўніка маскоўскіх студэнтаў. Былі абмеркаваны студэнцкія патрабаванні і намечана сходка. Уладзімір Ільіч Ленін прымаў самы дзейны ўдзел у нарадах, на якіх рыхтавалася сходка.

4 снежня 1887 года калідоры і вестыбюль ўніверсітэта пачалі запаўняцца студэнтамі, усе спяшаліся на сходку. Інспектар Н. Патапаў загадаў разысціся. Студэнты выгналі яго. Пачаліся выступленні. Выступіў Уладзімір Ульянаў. Удзельнікі сходкі ўручылі рэктару Крамлёву адозву і петыцыю. «Сабрала нас сюды не што іншае, як усведамленне немагчымасці ўсіх умоў, у якія пастаўлена рускае жыццё наогул і студэнцкае ў прыватнасці», — пісалі яны ў петыцыі.

Каля чатырох гадзін працягвалася сходка. Яна была спынена толькі пасля таго, як з'явілася паліцыя. Студэнты ў знак пратэсту сталі вяртаць свае студэнцкія білеты. Адным з першых вярнуў білет Уладзімір Ільіч.

Яшчэ не ведаючы пра сваё выключэнне з ўніверсітэта, Ленін падаў на імя рэктара заяву: «Не прызнаючы магчымым працягваць маю адукацыю ва ўніверсітэце пры цяперашніх умовах ўніверсітэцкага жыцця, маю гонар пакорліва прасіць Ваша Правасхадзіцельства зрабіць належнае распараджэнне аб выключэнні мяне з ліку студэнтаў імператарскага Казанскага ўніверсітэта».

А ў той жа вечар інспектар перадаў апекуну Казанскай вучэбнай акругі спіс студэнтаў, якія ўдзельнічалі ў сходцы. Пад нумарам 139 у ім быў Уладзімір Ільіч. За студэнцкія хваляванні было выключана 200 чалавек. Універсітэт быў закрыты на тры месяцы.

У ноч на 5 снежня 1887 года студэнта Ульянава арыштавалі. Паліцэйскі прыстаў, здзіўлены маладосцю Уладзіміра Ільіча, звярнуўся да яго: «Ну чаго вы бунтуеце, малады чалавек, сцяна ж!» «Сцяна, ды гнілая, — ткнуў і разваліцца», — адказаў юны рэвалюцыянер.

У турэмнай камеры сябры спыталі: чым ён думае заняцца пасля вызвалення? Ульянаў адказаў, што перад ім адна дарога — дарога рэвалюцыйнай барацьбы.

Праз два дні Уладзіміра Ільіча выслалі ў вёску Кокушкіна, за 40 верст ад Казані...

Казанскі ўніверсітэт беражліва захоўвае памяць аб вялікім правадыру. На галоўным будынку ўстаноўлена мемарыяльная дошка. У 1925 годзе ўніверсітэту было прысвоена імя Уладзіміра Ільіча Ульянава-Леніна.

У адной з аўдыторый юрыдычнага факультэта, дзе сту-

дэнт Ульянаў слухаў лекцыі па гісторыі рускага права, адкрыты мемарыяльны пакой. У ім адноўлена абстаноўка тых часоў, сабраны цікавыя матэрыялы і дакументы. Мо-
мант сходкі ўвекавечаны ў карціне мастака О. Вішнякова. Наведвальнікі падоўгу стаяць перад карцінай мастака І. Халіулава «Першы арышт Уладзіміра Ільіча Леніна».

...Дзесяць доўгіх месяцаў правёў у Кокушкіне Уладзі-
мір Ільіч. Гэта месяцы вывучэння палітычнай літаратуры, заняткаў юрыдычнымі навукамі, глыбокага знаёмства з жыццём сялян. Увосень 1888 года Леніну дазволілі вяр-
нуцца ў Казань, але дзверы універсітэта цяпер былі на-
глуха зачынены для яго.

У Казані ў гэты час было ўжо некалькі нелегальных рэ-
валюцыйных гурткоў, арганізаваных адным з першых рус-
кіх марксістаў Н. Е. Федасеевым. Уладзімір Ільіч уступіў
у адзін з такіх гурткоў. Там вывучалі і абмяркоўвалі твo-
ры Маркса і Энгельса, якія распаўсюджваліся ў нелегаль-
ных выданнях і рукапісных перакладах, вялі гарачыя
спрэчкі вакол работ Г. В. Плеханава. Адказ на самае га-
лоўнае пытанне — якім павінен быць шлях вызвалення пра-
цоўных — Уладзімір Ільіч знаходзіць у Маркса і з таго часу
становіцца гарачым прыхільнікам яго поглядаў.

Сям'я Ульянавых пасялілася ў доме Арловой на Першай
Гары (цяпер вуліца Ульянава, дом № 24), там адкры-
ты мемарыяльны музей Ул. І. Леніна. Двухпавярховы
дом з балконам стаіць на гары, у глыбіні маляўнічага саду.
Тут і сабралася разам дружная сям'я Ульянавых. Сюды ж
вярнулася і Анна Ільінічна, якая адбывала ссылку па
справе старэйшага брата Аляксандра.

Уладзімір Ільіч выбраў сабе невялікі пакой на ніжнім
паверсе, які меў асобны выхад. Просты жалезны ложка,
над ім — падвясныя палічкі з кнігамі. Стол з газавай лям-
пай, прастай чарнільняй. Тут ён шмат і ўпарта працаваў,
вывучаючы творы Карла Маркса і Фрыдрыхса Энгельса. Ён
любіў шахматы. Шахматная дошка з расстаўленымі фігу-
рамі і зараз знаходзіцца ў яго пакоі, на ляжанцы, засла-
най газетамі.

На другім паверсе дома-музея — вялікі светлы пакой, які
служыў сям'і Ульянавых сталовай і гасцінай. Тут, як і ў
іншых пакоях, усё вельмі сціпла і проста: вялікі стол,
старадаўні раэль, этажэрка з нотамі Марыі Аляксандраў-
ны, канапа. У зімовыя вечары ўся сям'я збіралася ў гасці-
най. Малодшыя рыхтавалі ўрок, дарослыя гутарылі.
У вольны час гулялі ў настольныя гульні, чыталі, часам
усе разам спявалі.

Побач з гасцінай — пакой Марыі Аляксандраўны, якая
жыла з дзвюма дочкамі Вольгай і Марыяй. Дочкі з малых
год умелі шыць і вышываць. Шкатулка з ніткамі і зараз
захоўваецца ў гэтым пакоі. Недарогое, прастай работы
люстэрка перадаў дому-музею стрыечны брат Уладзіміра
Ільіча Н. Вераценнікаў.

І ў Марыі Аляксандраўны, і ў невялікіх пакоях Анны
Ільінічна і Дзмітрыя Ільіча толькі самае неабходнае, ні-
чога лішняга...

Настойліва імкнучыся атрымаць вышэйнюю адукацыю,
Уладзімір Ільіч неаднаразова звяртаўся ў Міністэрства
народнай асветы з просьбай дазволіць выезд за граніцу
для паступлення ва універсітэт. Яму адмаўлялі. Царскія
міністры і чыноўнікі бачылі ў маладым Ульянаве небя-
спечнага рэвалюцыянера і не жадалі выпусціць яго з-пад
нагляду.

У пачатку мая 1889 года сям'я Ульянавых выехала з
Казані. Гэта выратавала Уладзіміра Ільіча ад новага
арышту: у ліпені 1889 года Федасееўскі гурток быў раз-
громлены. «Думаю, — пісаў пазней Ул. І. Ленін, — што лёг-
ка мог бы таксама быць арыштаваны, калі б застаўся тым
летам у Казані».

Казанскі перыяд быў нядоўгі, але адыграў важную ро-
лю ў жыцці Леніна. Тут Уладзімір Ільіч стаў на шлях рэ-
валюцыйнай барацьбы, тут складваўся і фармаваўся яго
рэвалюцыйны светапогляд.

Дом-музей у Казані, мемарыяльны пакой ва універсі-
тэце наведваюць тысячы экскурсантаў з розных куткоў
краіны, з-за рубяжа. Шмат сардэчных, хвалюючых запі-
саў пакідаюць яны ў кнізе водгукаў. Запісы гэтыя поўны
любові і павагі да правадыра і настаўніка працоўных Ула-
дзіміра Ільіча Леніна, да Камуністычнай партыі Савец-
кага Саюза.

Н. СЯРГЕЕВА.

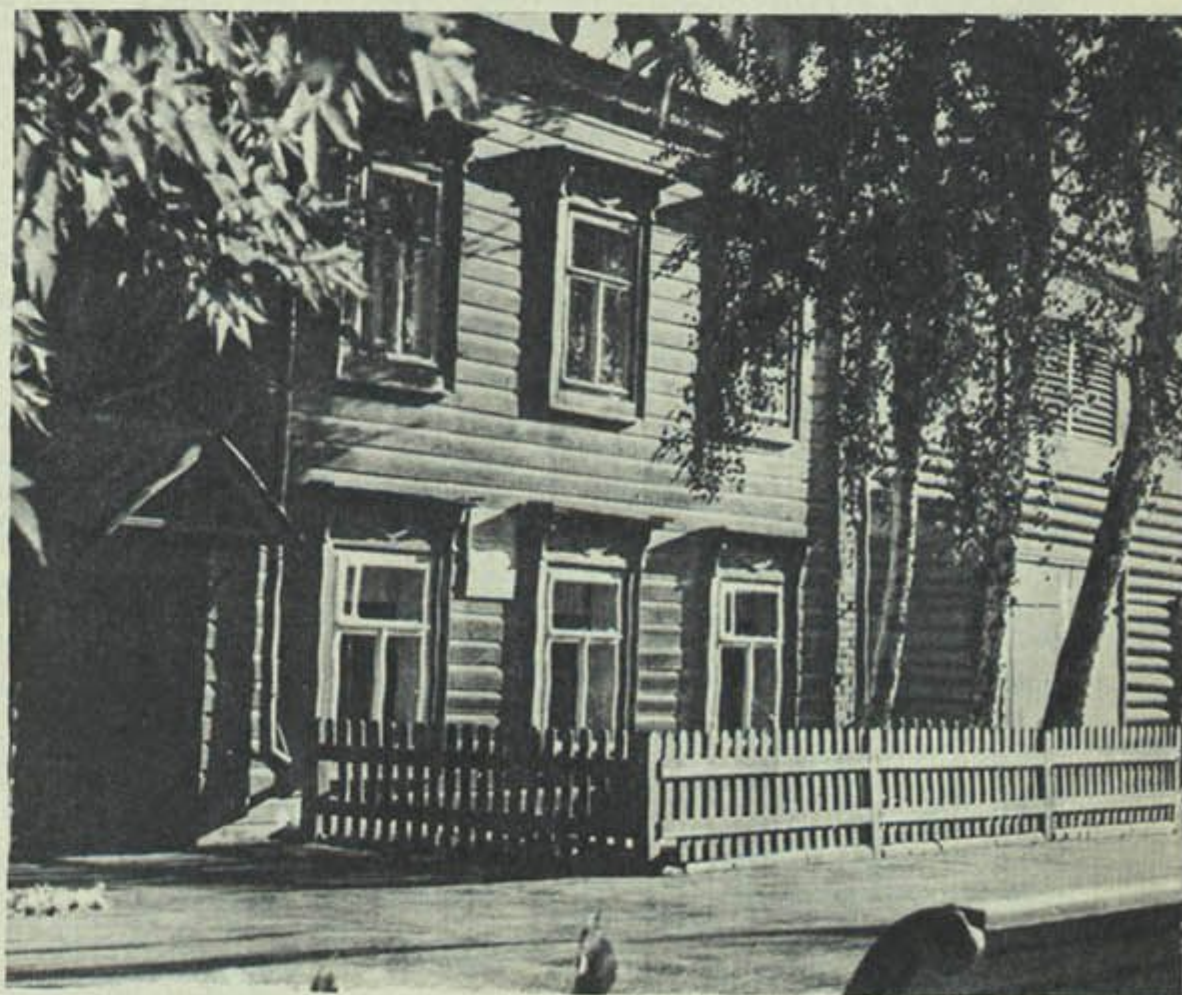

Казанскі ўніверсітэт імя
Ул. І. Ульянава-Леніна.

Пакой Ул. І. Леніна ў доме,
дзе жыла сям'я Ульянавых у
Казані.

Дом-музей Ул. І. Леніна ў Казані.
Фота М. Блата.

ДЗЯУЧЫНКА ў шынялі рамесніка!.. Людзі старэйшага і сярэдняга пакалення ведаюць, які неймаверны цяжар ты ўзваліла ў цяжкі час на свае кволыя плечы. Бацькі і старэйшыя браты ваявалі на фронце, а ты, так рана прызвычаеная да работы, кавала зброю перамогі над ворагам.

Каторую ўжо ноч не змыкала павек. Вочы пачырванелі. Халоднае паветра сціскала лёгкія, меркла цмянае зімовае святло. І гэта ў шаснаццаць дзявочых год! Паслухайце, Клаўдзія Іванаўна, гэта пра вас я раскажваю.

...Завірушным студзеньскім днём 1945-га на Кемераўскі азотнатукавы завод прыбыло папаўненне. У хлопцаў ледзь прабіваўся пушок над верхняй губой, дзяўчаты наўныя і простыя: што на душы, тое і на языку. Клаву назначылі слесарам-інструментальшчыкам. Падышла да стала з інструментам, а ён амаль роўны з ёй. Паглядзеў стары майстар, паморшчыўся, уздыхнуў.

— Эх, ты, дзіцячы сад, можа лаўку табе падставіць? Ну-ну, не злуй, гэта я так, да слова прыйшлося. — І, не даўшы апамятацца, спытаў:

— А што мы ўмеем?

— Усё! — успыхнула новенькая.

— Ну-ну, паказвай...

Паднёс фланец з зазубрынамі — трэба паправіць. Дзяўчына заціснула дэталі ў ціскі, спрытна падхапіла напільнік і пацягнулася ўверх на пальчыках. Фланец быў адпаліраваны зусім някеспка.

— Та-ак... — толькі і вымавіў стары.

* * *

Гэта было прызнанне. Хоць майстар і не сказаў больш нічога, але погляд яго шэрых, пад цяжкімі бровамі, вачэй неяк цяплеў, разгледзілася сетка маршчын на твары. Клава падумала: добры, мусіць, дзядзька. Назаўтра стол з яе рабочым інструментам аказаўся ніжэй на паўметра. Скасіла вочы на ножкі — роўна падпілаваны. Падумала: калі паспеў? Разам жа ішлі праз прахадную...

Так яна і працавала, стоячы ля падпілаванага стала. Вайна штодзённа глядзелася ў вокны завода трохвугольнікамі пісем, тэрміновымі заказамі, зводкамі Інфармбюро. Прыходзілі і пахавальныя. Тады ўсе неяк раптам, быццам згаварыўшыся, замаўкалі, рабіліся панурымі. Ніхто не заўважаў, як заступала другая змена, інструмент пераходзіў з рук у рукі. І няхай з учарашняга дня ў роце не было макавай расінкі — напільні душыўнай скамянеласці не раставаў, агрубелыя, у мазлях, далоні не хацелі спакою.

Прышло казённае пісьмо і старому майстру. Клава бачыла, як дрыжэлі яго пальцы, трымаючы лісток паперы, як панікла сівая галава. І такі жалі напоўніў сэрца дзяўчынкі, што яна наблізілася да майстра, прытулілася да яго пляча, усхліпнула.

— Не трэба, дачушка, — сказаў ён ціха. — Ідзі, працуй...

У працы Клава спаганяла ўсю сваю нянавісць да ворага. З дня ў дзень спасцігала рамясло, слясарыла па трэцяму, потым па чацвёртаму і нават пятаму разраду. Для нядаўняй выпускніцы рамеснага вучылішча гэта было, ой, як шмат!..

Запал Клавы заўважылі. Ёй прапанавалі перайсці ў тэхналагічны цэх машыністам матор-помпы-турбіны. Стары майстар адгаворваць не стаў: залатыя рукі, яны больш патрэбны там.

Машыніст — прафесія важная, адказная. Таму практыканты, што прыбылі на завод, дзівіліся, убачыўшы дзявочыя коскі ля матор-помпы-турбіны. «Мусіць, пасыльная ці прыбіральшчыца», — падумалі студэнты. Быў сярод іх і Іван Рыгоравіч Баценеў.

які цяпер кіруе аміячнай вытворчасцю на Гродзенскім азотнатукавым заводзе. Дык вось ён успамінае:

— Ведаеце, мы спачатку не павярылі вачам сваім. Хімія, складаныя механізмы, а тут такое дзяўчо. Але потым глядзім: сапраўдны спецыяліст. Шмат чаму навучыліся студэнты ў Клавы. Галоўнае — рэакцыя, арыентацыя ў яе хуткая. Якасці, неацэнныя для хімікаў...

Рэакцыя, арыентацыя хуткая... Праўду казаў Іван Баценеў. У студзені 1960 года Клава перайшла на Нова-Кемераўскі хімічны камбінат. Неўзабаве здарылася аварыя: ні з таго, ні з с'яго адключылася электраэнергія, спынілася падача вады. Пагражала парушэнне нармальнага тэхналагічнага рэжыму. Мог выйсці са строю каталізатар на сінтэзе аміяку, маглі разбурыцца ротары цэнтрабежных помпаў, а затым... страшна і падумаць. Хімічная вытворчасць выбухованебяспечная, і катастрофа ў цэху была б немінучая, калі б не хуткасць рэакцыі і арыентацыі старшага машыніста. Не паспелі рабочыя цэха воднай ачысткі

зразумець, што да чаго, як Клава кінулася да машын і пачаргова адключыла ўсе восем агрэгатаў.

Людзі з палёгкай уздыхнулі — пранесла! Выбуху не будзе. А Клава, як бы нічога не здарылася, працягвала несці вахту. Былы практыкант Іван Баценеў, які ўжо стаў начальнікам цэха, вучыў на гэтым прыкладзе моладзь: так трэба дзейнічаць у аварыйных выпадках! Ды і сама Клава вучыла стажораў, каб былі кемлівымі, знаходлівымі, мужнымі. Некаторыя потым выраслі ў буйных спецыялістаў-азотчыкаў і ў пісьмах шчыра дзякуюць Клаўдзіі Іванаўне Калывайлавай за навуку. Дастойна падзякаваў і ўрад: за самаадданую працу на Нова-Кемераўскім хімкамбінаце яна ўзнагароджана медалем «За працоўную доблесць».

Чатыры гады назад Клаўдзія Іванаўна з сям'ёй прыехала ў Гродна. Яна і яе муж Мікалай Аляксандравіч, таксама хімік, былі запрошаны на азотнатукавы завод. Тут ёй давялося перавучацца: іншыя тэхналагічныя схемы, новыя, незнаёмыя працэсы, зусім іншая сістэма кіравання, найскладанейшыя прыборы. Паспрабуй асэнсаваць столькі галаваломных навінак, калі за плячыма толькі сямігадовая адукацыя. Ды і дочки — іх дзве — шмат увагі патрабуюць. Як падзяліць час паміж работай і дзецьмі, калі змена часам не ведае цвёрдых межаў? А тут яшчэ маладыя — Віталь Бараноўскі, Марыя Курачкіна, Валянціна Папова, просяць:

— Клаўдзія Іванаўна, навучыце працаваць на турбапомпе, у вас такі вопыт!

Цяжкасці — яны скрозь і ўсюды, пастаянна. Але заўважце — ніводнага вокрыку, роўныя, сяброўскія адносіны з людзьмі, шчырая дапамога маладым работнікам. Якіх душэўных сіл гэта каштавала Клаўдзіі Іванаўне — хіба падлічыш?

А сама работа старшага апаратчыка аддзялення ачысткі, нават калі ты ўжо добра ведаеш усё, што ад цябе патрабуецца на ЦПУ (Цэнтральны пульт упраўлення)! Тут глядзі ды глядзі, каб падтрымліваць аптымальны рэжым на ачыстцы газу ад вуглекіслаты. Бо ад гэтага залежыць работа ўстановак адмыўкі і калон сінтэзу аміяку.

Вытворчасць, напамінаем, хімічная: рознае можа здарыцца. Прарвалася неяк шчолач на ўстаноўцы ачысткі. Каб спазнілася на хвіліну — магла выйсці са строю ўстаноўка адмыўкі газу вадкім азотам. Што рабіць? Шчолач льецца на падлогу, не падысці. Людзі захвалываліся. Калывайлава здолела спыніць пlynь.

Радавы выпадак у яе практыцы, нават значэння яму не надала. Калі я напаміну пра яго, Клаўдзія Іванаўна збянтэжана ўсміхнулася.

— Ну, што вы, проста трэба любіць справу...

Цяжка раскажаць у кароткім нарысе пра Клаўдзію Калывайлаву. Яна выйшла з шыняля рамесніка і адзначана вышэйшай узнагародай Радзімы — ордэнам Леніна.

Слаўны шлях. Шлях камуніста!

Я. ЯЦУНСКІ

МАЦІ-МАТУЛЯ

Нарыс

Цяпер яна ўжо садзіцца на покут. Ці сняданак, ці вячэра, ці свята якое сямейнае — маці ўсё роўна займае гэтае месца. Праўда, яшчэ не можа звыкнуцца. Сарамліва-ласкава ўсмінецца, аднекваецца: «Няхай можа бацька пасядзіць».

Калі яе першы раз запрасілі сесці на покут, яна расчулілася. На хвіліну-другую ўспомнілася перажытая гора і бяда. Усё на момант прабегла перад вачыма. І добрае, і цяжкае...

Жыццё падаравала ёй семнаццаць дзяцей — дзесяць хлопчыкаў і сем дзяўчынак. Першае нарадзілася ў пачатку вайны, апошняе — пад першы вясновы гром, калі дваццаты раз людзі святкавалі Перамогу.

Усяго на жаночым вяку было ў Анастасіі Мікалаеўны. Цяпер трылогі крыху суняліся, а радасць не мінае дом. Што ні дзень — свята. То ў аднаго, то ў другога добрая навіна — пяцёрка ці грамата, а для яе, маці, радасць.

Не-не, ды і ўспомніць у такія хвіліны Анастасія Мікалаеўна бацькавыя словы:

— Якім малога ўзгадуеш, на такога ў старасці абাপрэшся... Глыбока запалі ў памяці тыя словы...

Калі ж, бывае, збяруцца ўсе, паўнютка тады за сталом.

А яна, седзячы на покуце, абводзіць кожнага пшчотным позіркам. Глядзіць на свой сінявокі кветнік, і мяккая замілаванасць не сыходзіць з твару. Былая сінь яе вачэй напайла дзяцінныя вачаняты. Маленькіх шчабятунчыкаў песцілі гэтыя вось натруджаныя рукі, кармілі, пайлі і нячылі, а тых, хто падрастаў, матчыныя рукі абдымалі перад няблізкай дарогай. Кожная новая дарога бязлітасна секла маршчынамі твар, сэрца поўніла трывогай і тугой.

Суседзі — людзі добрыя, не хаваюць харошай зайздрасці:

— Ля пяці дзесяткаў Настасі, а з яе хоць карціну пішы. Во табе й кажуць людзі, што старасць не радасць... А кожнае ж яе дзіцятка — панятка...

Дзіцятка-панятка... Гэта цяпер так думаецца. А вось каб вырасла яно паняткам, ці ж адзін на тое клопат трэба, каб даць

паесці ды апрануць у чыстае? Было часам і такое: дасць дзецям лусту хлеба, пасыпаную соллю, скарынку часнаком пажма для духмянасці, а сама не еўшы бяжыць на работу. Саграла толькі адна надзея, што вось-вось яе мужчына з вайны вернецца. Дзецям радасці прынясе ды і ёй падмога не абыякая. Але трывожылася, што на чамі сны страшныя сныцца. Усякая бязглуздыца лезе ў галаву, не дае вачэй звесці. То нясуць яго параненага, то ён на цэлую сотню фашыстаў адзін з гранатай ідзе...

Пісьмаў не было. Толькі адны загадкавыя трывожныя сны. І нарэшце паштальён скіраваў да яе хаты. Затахкала сэрца. І яна без памяці выскачыла на сустрэчу сваёй бядзе.

Зайшла ў хату — ногі падкасіліся. Камычыла ў руцэ сінёнку паперку, і раптам гора прарвалася, выплеснулася. Заліваючыся слязмі, туліла да сябе маленькіх дзяцей, і чулі яны, але не разумелі яшчэ тады, што за страшныя словы, галосычы на ўсю хату, гаварыла маці:

— Сіроткі вы мае! Татку нашага забілі!

І яны захліпаліся плачам, просячы маці не плакаць.

Занемага паля такой бяды Настася. А ён, яе Колька, сніўся жывы, здаровы, з ордэнамі, медалямі і ўсё гаварыў:

— Пацярпі, пагаруй трохі, Настаска. Вось адваюся, даб'ём фашыстаў, і тады дамоў вярнуся...

Дзеці ж падрасталі, рабіліся памочнікамі. Маленькія, яны ўлетку разам з маці сьнавалі на калгасным полі, узімку ездзілі ў лес па дровы.

Час ішоў, спяшаўся, падагнаны вайной. Памалу-паціху высыхалі слёзы салдатак, аддалялася і заглушалася ліхая гадзіна.

Не вернеш тых, каму роднаю маці стала палітая крывёю зямля...

— Ты дужа не нудзіся, дачушка. Слязамі гору не паможаш, — супакойвалі Настасю бацькі. — Нідзе сірочага сяла няма. Сярод людзей — не ў лесе. Ды і мужчыны вось з вайны вяртаюцца. Вунь і Лук'яненка Валодзя прыйшоў. Чым ён табе не пара?.. Выходзь за яго, бо ж сама ведаеш: удовіна доля, што голае поле...

Выпрамілася, загаілася горкае жыццё маладой удавы. Жылі яны з Уладзімірам Лук'яненкам не горш за людзей, дзецьмі папоўнілася маладая сям'я. Пяцгадоў разам пражылі, а хоць бы сварка якая, крывёднае слова!

Гулкай струной адгукваецца матчына сэрца на радасць і смутак. І провады сына, якога павяла навука ў белы свет, і замужжа дачкі, і першыя дзяцінныя размовы пра самастойнае жыццё мякка сціскаюць матчына сэрца: вось-вось яшчэ адзін з іх пакіне роднае гняздо. Шкада іх, малых і дарослых. Для яе яны — аднолькавыя. І тыя, хто ўжо сталі самі бацькамі і маці, і тыя, хто яшчэ вучыцца гаварыць. Для яе яны — дзеці. Рая і Таня замужам, зарабляюць добра, жывуць някепска, а яна, маці, не ўцерпела летась, каб не паслаць ім пасылкі і крыху грошай. А неўзабаве надумалася і пайшла на пошту, зняла з ашчаднай кніжкі 650 рублёў і паслала Валі. Ёй можа ой як трэба грошы. Будзецца ж...

— Дзеці яны яшчэ. Капейкі шанавалі не навучыліся, — перажывае Настася Мікалаеўна. — Гэта ж не тое, што ў вёсцы: магазін свой на агародзе. А ў горадзе бульбіна і тая грошы каштуе... Мае дзеці не на грашах узгадваляся. Можна і не ўмеюць яны цяпер з імі абыходзіцца.

А дзеці ў адказ пішуць: «Ну, навошта ты, мама, грошы нам шлеш. Хапае ў нас усяго...» Маці рукамі разводзіць, ніяк не згаджаецца:

— І ў нас усяго ёсць. А вам, маладым, капейка якраз і не пашкодзіць. Жыццё ж пачынаецца.

Людзі ў Бацвінаўцы хутка распазнаюць дзяцей, каторы з якой сям'і. Можна старэнькая бабка і ў вочы не бачыла каторага, а не прамагнецца, акурат скажа:

— Ды гэта ж Настасіна дзіця. Уся матуля вылітая...

А пра хлопца, няхай можа і на Віцьку, які разам з бацькам на ферме падвозчыкам кармоў робіць, скажуць:

— Бацька рыбак, і гэты ў ваду глядзіць...

Сыны чамусьці бавяць час ля Уладзіміра Емяльянавіча. Не стыкаюцца дома, усё за бацькам ды за бацькам. Яму гэтыя жэўжыкі аж надакучаць: усё дай ды дай за рулём пасядзець. Не стрымаецца бацька, дасць патрымацца за «баранку». І тады цешыцца радасцю малых. Уладзімір Емяльянавіч спецыяліст някепскі, лічы, што лепшы на ўсю гаспадарку, а таму і дзеці ўсё часцей і часцей заглядваюць у тую «ваду», што глядзіцца і бацька — «рыбак». Ад таго, мусіць, і Валодзя ў шафёры падаўся — не апошні, цяпер чалавек на цаліне, Віцька як табліцу множання ведае трактар, Коля,

Жывёлаводы калгаса імя Жданава Брэсцкага раёна пачалі спаборніцтва за высокія нады. Знатная даярка рэспублікі Герой Сацыялістычнай Працы Лідзія Іванаўна Асіюк вырашыла надаць ад кожнай каровы за год па 7500 кілаграмаў малака. Пасля маці ідзе і яе дачка Галіна. Паназчыкі надояў у абедзвюх даярак — самыя высокія ў гаспадарцы.

На здымку: Л. І. Асіюк (злева) і яе дачка Галіна. Фота В. Германа (БелТА).

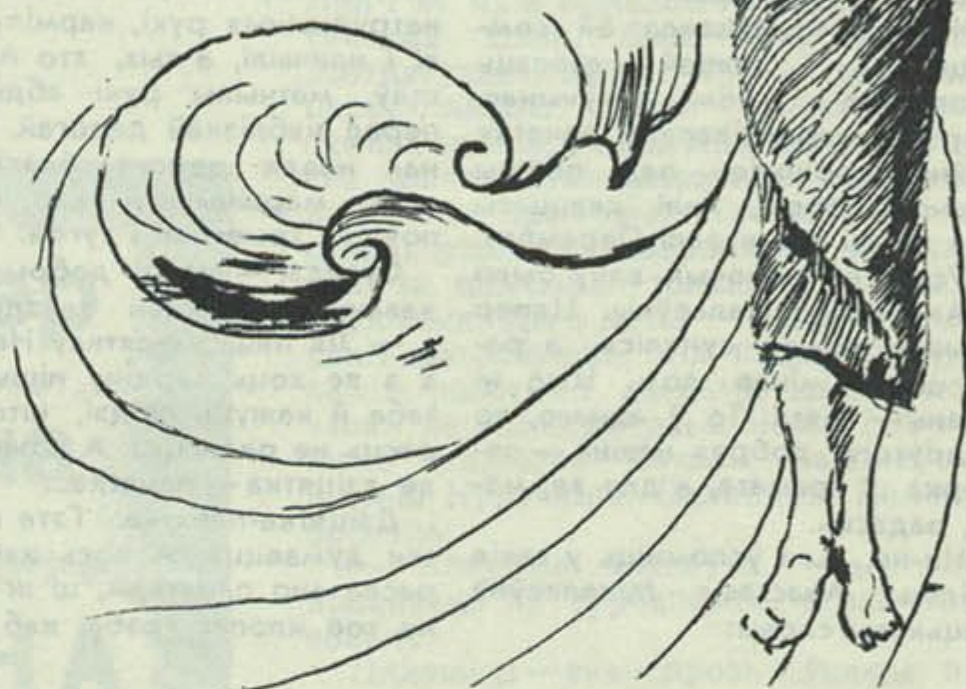
Paica БАРБИКОВА

Не пазнаю сябе: я — і не я...
Усё раптам змянілася — быццам не тая.
Здаецца, ад сцюжы зайшлася зямля,
А я і на холадзе — таю.

Мне б зараз над Свіцяззю
 песняй цячы,
Разліцца б мне рэчкаю поўнай,
Русалкаю выйсці на бераг ўначы...
Абдымак. Імгненне. Поўня.

Не пазнаю сябе: я — і не я...
Усё гэтак змянілася...

Ні фотакарткі, ні пісьма,
Як быццам не было нічога.
Усё закрэсліла сама,
Плыву — адзін у моры човен.
Плыву, хоць і было, было ж
І пачуццё, і боль, і радасць.
Смяюся ў твар табе, жыццё,
І йду адна, каб больш
не падаць,
Ні у абдымкі, ні да ног...
Што адбылося, хай так будзе.
Я не магла. І ты не мог.
А памяць ўсё-ткі нешта будзіць.
І думкі, думкі... І сама
Плыву — адзін у моры човен...
Ні фотакарткі, ні пісьма,
Як быццам не было нічога.

Мал. А. Александровіч

хочь і ў трэці клас ходзіць, а машыны ведае на «пяцёрку». Меншыя хлопцы і тыя ходзяць прапахлыя бензінам, замазучаныя.

Растуць бацькавы памочнікі!
У дзяўчат — матчын характар:
бойкія на слова, рухавыя, на
работу агністыя. Карову пада-
іць, абед зварыць, скаціну па-
карміць — і прасіць не трэба.
Самі і паспрабую маці толькі
заікнуцца, каб дапамагчы ім, як
усе ў адзін голас закрычаць:

— Мама, мамачка, мы самі!..
Вось таму і садзіцца цяпер
Настася Мікалаеўна на покут.
Дзеці самі падносяць на стол
абед і частуюць маці. Бацька на
трактары працуе і не заўсёды
падыходзіць у час да стала. Яна
не можа схаваць сваіх радасных
вільготных вачэй:

— Дзякуй, дзеткі... Дужа ж смачная яда з вашых рук.

Калі ж, бывае, прыхварэе маці, тады дзеці падзяляюцца на дзве «брыгады». Адна, меншая, пры доме вядзе гаспадарку, другія, з большых, бягуць на

ферму, каб накарміць живёлу, што стаіць на адкорме. І спытай у каторага пра жывёлагадоўчую ферму,—раскажа, як па напісанаму:

— Сёлета мама адкарміла больш за сотню бычкоў. Цяпер на адкорме дзевяноста шэсць. І прывага вялікая — шэсцьсот грамаў. — Абавязкова пахваліцца: — Мама наша на ферме зарабляе па трыста рублёў, а тата, хоць і на трактары, але адстае ад мамы...

Зірні ў новую, пабудаваную з дапамогай калгаса хату і ўбачыш: сталы ўсе занятыя — школьнікі ўрокі рыхтуюць. Меншыя, што яшчэ чытаць не навучыліся, водзяць па буквары пальцам і нешта шпэчućь самі сабе. Вучацца! А вечарам, калі збяруцца дзеці глядзець кіно па тэлевізару, у хаце тады — ну, быццам у тым клубе. І поўна, і гаманліва.

Успамінаю, як скардзілася
маці, розказваючы пра іх:

— Рвецца на іх усё хутка. Дужа ж ёмкія яны ў мяне...

І дапаўняла, змяніўшы дакор на пшчоту:

— Адзежына іхняя ў шафу ўся не ўлазіць. Рашылі купіць яшчэ адну...

І ўсё расказвае, расказвае
пра дзяцей, пра жыццё-быццё
сямейнае. Дзе жартам, дзе
ўсур'ёз:

— Мой стары ўсё хоча пральную машыну купіць. Разоў колькі ездзіў у Крычаў, ды ўсё ніяк не дабярэ. Няма, кажа, такой, каб на нашу сям'ю хапіла. Казэў, што, мусіць, дзве прыйдзеца купляць...

У такой сям'і шмат сваіх клопатаў. Асабліва раніцай. Дзеці ў школу збіраюцца. Адзін аднаго выгледжваюць, папраўляюць то гальштук, то фартушок. А калі са школы вернуцца — тут тады такое бывае! Адзін аднаму нахваліцца «пяцёркамі» не могуць. На «калах» ды на «двойках» не ездзяць дамоў. Ёсць, як казаў Коля, адзнакі і важнейшыя! Можна такое ў гэтай хаце ад таго, што прыклад у іх харошы ёсць. Валя з Раяй

школу скончили з залатымі медалямі!

І яшчэ добрая завяздзёнка ёсць у гэтай сям'і, якой можа няма ў іншых хатах, дзе дзяцей меней. Кожную восень, як толькі ісці ў школу, піянеры дораць меншым свае зорачкі Ільіча, камсамольцы аддаюць малодшым піянерскія гальштыкі, а тым, хто збіраецца ўступаць у камсамол, старэйшыя даюць рэкамендацыі.

Шчасце, радасць бытуюць у доме. Здавалася б, што яшчэ трэба для маці? А ўсё ж непакойцца яна. Сядзе паслухаць апошнія паведамленні ці пачуе, што каторая суседка ад сына, які служыць на граніцы, вестку атрымае, і варухнецца тады пад сэрцам штосьці такое далёка-трывожнае, гаркаватае. Тады засне яна толькі на досвітку сном неспакойным, дрыготкім. Матчыным сном...

В. ГРОДНІКАУ

в. Бацвінаўка,
Крычаўскі раён.

ВОЛЬГУ збіралі ў Маскву ўсёй фермай. У складзе дэлегацыі ад Мінскай вобласці яна ехала на Усесаюзную нараду працаўнікоў сельскай гаспадаркі.

— Глядзі ж, слухай, Волечка, усё-усё. Прыедзеш, як на споведзі запытаем.

— Ой, галава! А дзе ж туфлі з высокімі абцасамі? Мо і танцаваць прыйдзеца.

— Бігудзі не забудзь...

Бы тыя сарокі, стракаталі дзяўчаты. Настрой ахаліў іх такі, быццам усе яны разам едуць у сталіцу.

Сапраўды, паездку Вольгі яны ацэньвалі як узнагароду ўсяму калектыву фермы.

— Дзякуй вам, любыя, Хутка вярнуся. І пра Маскву пагамонім, і падарункі прывязу. Я толькі вось за маму... Маіх кароў даць будзе. Ці ж ёй за вамі паспець?

— Паможам!—у адзін голас сказаў сяброўкі.

Непадалёк стаяла невялікага росту жанчына. Па маршчыністым твары каціліся слёзы.

Але ж заглянула сонейка свабоды і на бедныя хутары. У 1939 годзе з пераможным шэсцем прайшлі па нясвіжскай зямлі браты-беларусы з Усходу. Але не паспелі людзі ўздыхнуць на поўныя грудзі—на табе, зноў гора—вайна.

І толькі ў 1948 годзе ў вёсцы Саская Ліпка быў арганізаваны калгас «Радзіма». Цётка Настася добра памятае першыя арцельныя крокі. Капаніца, граблі, каса—вось і ўся механізацыя. На першую аўтамашыну збіралі грошы грамадой. А цяпер? У калгасе 28 аўтамашын, 45 трактараў, 15 камбайнаў. Штогод зарплата хлеба-баў—600 тысяч рублёў. На прэміі—10 тысяч!

Корсакам, як і іншым хутаранам, адмаістравалі ў цэнтры вёскі цудоўную святліцу. Жыві—красуйся!

— Божухна, а і не мроілася ніколі, што дачку маю так ухваляць,—гаворыць цётка Настася.—Я ж у яе гады не горш працавала. А што маю? Горб. Божа, божа, што ўжо гэтым маладым за прывілеі, дык і не сказаць...

Старшынстваваць у Саскую Ліпку прыехаў Аляксей Цюрык пасля вайны. Зграбны, прыгожы ў вайскавай форме. Шмат размаўляў з маладымі. Нават пагалоска пракацілася па сяле:

— Нешта наш старшыня з моладзю валаводзіцца...

Цюрыкаўская тактыка—давяраць моладзі самыя адказныя ўчасткі вытворчасці.

Міхаіл Жураўскі, Алена Баркоўская, Канстанцін Махалік, Леаніла Махалік... На бацькаўшчыне праходзіла іх жыццёвая гартоўка. Пад бацькоўскім позіркам Цюрыка. Хто яны цяпер?

Міхаіл—галоўны заатэхнік, партыйны вожак. Алена—галоўны аграном. Канстанцін—эканаміст, былы камсамольскі сакратар. Леаніла—загадчык фермы, член Мінскага абкома камсамола.

Стала выдатнай традыцыяй: пастаянна вырошчваць сваю калгасную інтэлігенцыю, сваіх спецыялістаў.

...Чаго толькі не перадумала Вольга Корсак, ідучы ў кантору. «Старшыня выклікае»,—перадалі дзяўчаты. Бачы, кожны дзень ён заглядае на ферму. А тут, на табе, у кабінет кліча, нешта сур'ёзнае задумаў.

— Вось што, Вольга, вучыцца ты павінна,—пачаў старшыня.—Цяжка будзе, вядома... Глянь сюды.

Аляксей Міхайлавіч выцягнуў з шуфляды кіпу чарцяжоў:

— Тут—недалёкая будучыня нашай гаспадаркі. Глянь, толькі ў Саскай Ліпцы вырастуць тыпавыя механізаваныя комплексы малочнатаварнай і свінагадоўчай ферм. Дзесяткі матораў будуць працаваць. Патрэбны кваліфікаваныя працаўнікі, спецыялісты. Разумееш?

Так з добрага благаславення старшыні даярка Вольга Корсак стала студэнткай-завочніцай Смілавіцкага зааветтэхнікума. Цяпер ужо на чацвёртым курсе.

Нялёгка быць перадавіком. Асабліва ў калектыве, дзе кожны, што называецца, велічыня. Побач з Вольгай Корсак працуюць славутыя даяркі. Наталля Шаўковіч—дэлегат XV з'езда камсамола, Ніна Белік узнагароджана медалем «За працоўную доблесць». Фотаздымак Зіны Зізіка—на Дошцы гонару.

Шчырая адданасць справе—надзейны спадарожнік Вольгі Корсак. Увешная. Цягавітая. Адкуль тая і сіла ў яе. «Па мамцы пайшла»,—кажуць старыя даяркі.

Юбілею Ленінскага камсамола Вольга Корсак рапартавала аб выкананні гадавых абавязацельстваў. Па 3750 літраў малака надаіла ад каровы! Падлічылі: за шэсць гадоў працы Вольга надаіла 258 тон малака. Лепшая маладая даярка раёна—так рашылі пра Вольгу Корсак у Нясвіжскім райкоме камсамола. Ёй уручылі вымпел і Ганаровую грамату.

Яшчэ адну радасную падзею ўпісаў у біяграфію даяркі юбілейны год. Вольга стала кандыдатам у члены Камуністычнай партыі.

Упэўненым крокам выходзіць дзяўчына на прасцяг жыцця.

Уладзімір ЛІПСКИ

Мінская вобласць.

НА ПРАСЦЯГ ЖЫЦЦЯ

— Чаго вы, цётка? Радавацца трэба, а вы?—падбеглі дзяўчаты.

Настася Іванаўна змахнула слязу, усміхнулася:

— Гэта ж ад радасці, дурненькія...

І не снілася Настасі Іванаўне сённяшняга ява. Маладосць праходзіла ў страху, бядах. Радзівіл з гадамі ўсё больш вар'яцеў ад багацця. То на мядзведзях катаецца, то для пацехі загадае павесіць каго ўніз галавой. Рознае было. Многія з сялян на тым і змірыліся: да магілы гнуць спіну.

Стракозачкай уляцела ў хату Вольга.

— Мамачка, любая, вось ён—атэстат!

Маці расцалавала ўзрушаную дачку. Падышла да акна. Адхінула фіранку.

— А ну, пакажы...

Старая ўзяла атэстат. Аднесла яго ад вачэй на выпраамленай руцэ. Удумліва зморшчыла лоб. Доўга разглядала. Папрасіла:

— Не разбіруся. Прачытай, дачушка, што тут...

Маці разумела: настала пара, калі дзеці просяцца ў вырай. Ёй карцела бачыць сваю дачку гараджанкай, «анжынерам». Якая ж маці не зычыць свайму дзіцяці шчасця?

Гамонка на сямейным савеце завязалася іншая.

На вачах Вольгі мацнеў калгас, прыгажэлі вёскі. Вуліцы шырокія. Машыны гойсаюць, як у горадзе. Тэлевізары ў дамах. Газ. Палац культуры збудаваў. Са сталіцы артысты наведваюцца... А хараство лясоў і палёў, цудадзейны водар паветра. Усё гэта прыгадалася дзяўчыне.

— Мамачка, я ж не сказала табе галоўнага,—пачала яна.—Мы з сяброўкамі па класу рашылі пайсці працаваць на ферму. Там камсамольска-маладзёжная брыгада будзе.

Восенню ўсім сялом праводзілі маладога механізатара Жэню Корсака ў армію. Сямейную хлебаробскую эстафету падхапіла сястра Вольга.

Аляксея Міхайлавіча Цюрыка любіўна называюць бацькам. Гэта як узнагарода.

Віктар ЯРАЦ

Снягі

На сотні вёрст

мне белым свет здаецца.

Над галавой — бяздоннасць

сінявы.

Чырвонай кропляй

з вышыні пралёцца

Агісты шар — халодны і нямы.

Ён кіне водбліск —

рэзкі, зіхатлівы,

І знікне за нябёсаў берагі...

Перад вачамі — сонечным

разлівам

Плывуць бясконца

белыя снягі...

Мал. Ю. Пучынскага

ЯДВІСЯ

Алесь ШЛЕГ

(Заканчэнне. Пачатак гл. у № 3)

...Дождж суняўся, у небе рассоўваліся знямоглыя хмары, і ў разрывах між імі шырэла, павялічвалася светлая дзялянка. Нечакана ў гэту прагаліну ўскочыў месяц. Святло яго было такім роўным і яркім, што, здавалася, можна было б чытаць газету. Ядвіся выразна бачыла ў акно кожную шчарбінку на чорным, набрынялым ад дажджу плоце. Завостраныя штакеціны зубчастым ценом адбіваліся на зямлі. На люстраной паверхні лужыны, якая выпаўзала з-пад плота, ледзь прыкметна гайдаўся месяц. Да лужыны падышоў Лінкор, торкнуў у месяц мордай і выпіў яго. Па вадзе пабегла ў розныя бакі густое рабацінне. Ядвіся адчыніла акно і ціхенька пазвала сабаку да сябе. Ён рвануўся з месца, ўскочыў прырэднімі нагамі на падаконне і лізнуў ёй руку цёплым шурпатым языком. Павадзіў у бакі носам, нюхаючы паветра ў пакоі, і зноў ціха і жаласна заскуголіў.

Зарыпела і лягнула веснічка, і Ядвіся адчула пад рукой, як адразу напялася, а потым аслабла цела сабакі. Лінкор скочыў на зямлю і пабег насустрач Петрусь, сыну гаспадыні.

— Не чапіся, стары! Пайшоў прэч! Яшчэ не хапала, каб ты мне гразюкі дабавіў! Ідзі ў будку.

Вінавата падціснуўшы хвост, Лінкор адбег убок. Петрусь, заўважыўшы ў расчыненым акне Ядвісю, разгублена затаптаўся на месцы.

— Не спіцца? — спытаўся ён. — А я вось ледзь ногі валаку. Хай яно згарыць з такой маёўкай! Як назад ехалі, ведаеце, дык пад дождж трапілі. Ніводнай сухой ніткі.

— Так, дождж быў моцны, — сказала Ядвіся, адчуваючы, як ад нечага перасыхае ў горле.

— Што, сёння ў маёй матулі кругласутачнае дзяжурства? — спытаў ён і ўзяўся закурваць.

— Ага, кругласутачнае, — азвалася Ядвіся.

— Гм-м-дэ... А ў вас быў выходны сёння?

— Выходны.

Петрусь пальцамі адгроб чупрыну з ілба, кашлянуў у кулак і зацягнуўся так, што затрашчаў табак у цыгарэце. Пераступіўшы з нагі на нагу, раптам шпурнуў недакурак у лужыну, і Ядвіся пачула, як ён засіпеў, гаснучы.

— Ядзя, я маю вам сказаць... Кхм... Вы толькі не сярдуйце... — Петрусь ступіў да акна ўшчыльную. — Я хачу вам сказаць, што... ведаеце... Як бы гэта... Ну, я кахаю вас, от... Ужо даўно кахаю...

— Я ведаю, Пеця, — ціха сказала яна. — Толькі не трэба сёння пра гэта... Вельмі прашу цябе, не трэба.

— Скажы мне толькі адно... Я магу спадзявацца, што калі-небудзь... мы будзем разам? Назаўсёды?

— Не трэба, Пеця... Сёння не трэба...

— Прабач, Ядвіся, але я павінен ведаць, хоць надзея ёсць у мяне?

— У чалавека заўсёды павінна быць надзея, Пеця...

— Як гэта разумець?

— Так, як ты зразумеў. У нас з табой яшчэ шмат часу наперадзе. А зараз ідзі спаць, мне трэба пабыць адной.

Петрусь зноў пераступіў з нагі на нагу, цяжка ўздыхнуў. Ядвіся выслабаніла свае пальцы, якія неяк трапілі ў яго гарачыя рукі. Па звычцы паправіла пасму валасоў, і тут жа падумала, што ў іх нават рухі аднолькавыя. Петрусь вось гэтак жа адграбае сваю чупрыну з ілба. І раптам узрушанасць і хваляванне Петруся перадаліся і ёй. Глядзела, не міргаючы, на асветлены месяцам прадаўгаваты брывасты твар яго, і душу запаўняла дзівосная, некалі знаёмая, а цяпер забытая, аднак вельмі патрэбная ёй цеплыня.

— Алег спіць? — ціха спытаў Петрусь.

Яна не адказала. Цеплыня адразу пачала некуды знікаць, а перад вачыма паўстаў заплаканы твар сына. У вушах загучаў яго дрыжачы голас: «Гэта ты вінавата, што ў мяне няма таткі...» Не дачакаўшыся адказу, Петрусь пажадаў ёй спакойнай ночы, рэзка павярнуўся і пайшоў у сенцы.

Ядвісі стала шкада гэтага добрага і чулага хлопца, якога вельмі любіў Алег. Ды і яна сама была да яго не абыякавая. Петрусь плаваў механікам на рачным цеплаходзе, быў яе аднагодкам. Алег вельмі ганарыўся сваёй дружбай з ім і не адыходзіў ад яго ні на крок. Петрусь, не зважаючы на сваю сталасць, мог у вольную гадзіну ў адной майцы ганяць з вулічнымі хлапчукамі футбол, запуская змея, разыгрываць у звычайнай лужыне бой марскіх эскадраў, гадзінамі корпацца, удасканальваючы дзіцячую «тэхніку». А то часам, узброіўшыся вудамі, ён з песнямі вёў сваю каманду на Сож рыбачыць. Алег, яшчэ здалёк убачыўшы яго на вуліцы, з крыкам ляцеў яму насустрач. А той, прысеўшы, хапаў яго на рукі, падкідаў угору, а потым моцна прыціскаў да сваіх заўсёды расхрыстаных грудзей. У такія хвіліны ў Ядвісі з'яўлялася рэўнасць за сына. Падводзячы Алега да яе, Петрусь звычайна

бянтэжыўся, бо, відаць, сваёй тонкай натурай адчуваў, што такая Алегава прывязанасць да яго часам непрыемна Ядвісі.

А неяк надвячоркам, калі яны ўдваіх сядзелі на лаўцы, Алег раптам спытаўся: «Ма, а чаму ты не жэнішся на дзядзю Пецю?» Ядвіся пачырванела, пытанне сына заспела яе знянацку. Хрыстафораўна, якая была паблізу, зрабіла выгляд, што нічога не чула, але па яе напружанай спіне Ядвіся зразумела, што яна са стоемым дыханнем чакае адказу. Ядвіся прамаўчала, а потым хуценька загаварыла пра нешта іншае. Не магла ж яна сказаць малому, што Пятрусь вельмі падабаецца ёй, што яна з нецярплівасцю і ў той жа час з нейкім страхам чакае яго прызнання... І вось сёння ён зрабіў гэта, а яна ўзяла ды адштурхнула яго ад сябе. І ўсё з-за сына, які сёння раніцай сваімі словамі раніў яе ў самае сэрца. Не спала, неадаядала, усё хацела, каб яму было лепш. Вядома, у восем год не зразумееш усяго — такі ўжо дзіцячы розум. Гэта ж толькі дзеля сына яна ўвесь свой леташні адпачынак правяла ў блуканнях па лесе. Усё збірала грыбы, сушыла іх, насіла на прыёмны пункт, а на выручаныя грошы купіла яму веласіпед «Арлёнак».

Ядвіся ўстала з крэсла і зачыніла акно. Квадраты мёртвага святла ляглі на падлогу і ложка. У начной цішыні выразна былі чуваць крокі Петруся, які хадзіў у суседнім пакоі.

Ядвіся ўключыла настольную лампу і, сеўшы на ложка, заціснула абедзве рукі між каленняў. Проста перад сабой убачыла на сцяне каляровы фотаздымак сына. Ён стаяў у плечыстым крэсле і, моцна трымаючыся за яго круглую спінку, спалохана пазіраў на Ядвісю. Колькі ж яму тады было? Тры гады. Так, роўна тры. Якраз у той дзень яна павяла яго да фатографа. Калі вярталіся дадому, уперадзе, скрыгатнуўшы тармазамі, спынілася машына. Высунуўшы галаву з кабіны, на іх тужліва пазіраў Антон. Яна адварнула і моўчкі прайшла міма, але яшчэ доўга чула, як, ціха вуркочучы матарам, паўзла за імі «Волга».

Познім вечарам ён пастукаў у іх маленькае аkenца. Ядвіся спалохана падхапілася, накінула на плечы халат і падышла да адчыненай форці. Антон стаяў, засунуўшы рукі ў кішэні, і месечнае святло жаўцізнай зіхацела на лакараваным брылі яго таксіскай шапкі. На зямлі адбываўся яго доўгі рухавы цень. Ад хісткай Антонай пастаці, як ад адзінокага дрэва ў полі, павявала журботнасцю. Кідкае святло месяца падала на яго самаўпэўнены, у той жа час засмучаны твар. У Ядвісі міжвольна варухнулася пачуццё жалю, але ў той жа момант знікла. На змену мінутнай слабасці прыйшло ўпартае жаданне трымацца з ім непрыступна, са спакойнай годнасцю.

Антон ступіў крок да акна і нерашуча падняў руку, каб зноў падзяўбсці пальцам у шыбіну.

— Не стукай, Антон, — ціха сказала яна. — Што табе трэба?

Ад нечаканасці ён адхіснуўся ад акна, нібы згледзеў там здань, і яго выцягнутая рука павісла ў паветры. Убачыўшы ў форці Ядвісін твар, ён збянтэжана скубануў рукою бліскучы брыль і адступіў ад акна.

— Я прыйшоў пагаварыць з табой, — сіпла сказаў ён.

— Нам няма пра што гаварыць, Антон...

Ён угнуўся, нібы яго перацягнулі дубцом уздоўж спіны, і, апусціўшы галаву, наском чаравіка пачаў чарціць на зямлі дугу.

— Давай пагаворым па шчырасці. Мінуй ужо год, як мы жывем паасобку. Ці не час нам узяцца за розум? Падумала хоць бы пра дзіця.

— Я і думаю пра яго, Антон. Зразумей, нарэшце, што ты для нас абодвух стаў чужым чалавекам.

— Вось так узяў ды адразу і стаў чужым? Не можа такога быць, труба рулю! — Антон садраў з галавы шапку, выцер рукавом лоб. — Я сына да чорцікаў люблю! Ён, калі хочаш, мне па начах сніцца... Пуста, ціха без яго ў хаце... Ніхто табе кубікам шыбу не выб'е, ніхто курэй у двары не ганяе... Вярніся, Ядвіся, га?

— Не, Антон. Я табе патрэбна як прыдатак да свіней і курэй. Досыць з мяне, сытая па горла. І давай скончым гаворку. Едзь дадому, позна ўжо. Між іншым, самы лепшы госць той, хто ў гасцях не заседжваецца. Ці гэта не твая любімая прымаўка?

— Не кабызіся, дзеўка! Не падкусвай мяне! Глядзі, каб потым не пашкадавала! — ён з'едліва чмыхнуў. — Я, труба рулю, хоць заўтра сабе бабу прывяду, а ты з дзіцем каму патрэбна...

— Не турбуйся. Калі-небудзь і нас шчасце сваім крылом закрэне. Буду табе вельмі ўдзячна, калі ты пастараешся не ездзіць да нас.

— А я не да цябе прыехаў! Я да сына! Я яму веласіпед во прывёз! — Антон ступіў убок і падняў у руцэ трохкалёсны веласіпед. — Так што забірай — і труба рулю!

— Нічога нам ад цябе не трэба, Антон.

— Май на ўвазе, што калі сын падрасце, ён кіне цябе. Я зраблю ўсё, каб ён цябе пакінуў. Пачакай, ты яшчэ ўведаеш, хто я такі!

Яна рэзка зачыніла фортку, упала на ложка і, абхапіўшы падушку рукамі, закалацілася ад бязгучных рыданняў. Вось чаго ён намагаецца: «Я зраблю ўсё, каб ён цябе пакінуў». І ён зробіць.

...У суседнім пакоі нешта бразнула аб падлогу, зазвінела. Ядвіся ўсхапілася, як са сну, парвала нітку думак. Міжвольна прыслухалася да прыглушаных гукаў, што даляталі праз сцяну. Відаць, Пятрусь, ходзячы па пакою, выпадкова зачэпіў рукой вазу з кветкамі, што стаяла на сталё, і яна разбілася. Чуваць было, як ён, нешта мармычучы, збірае аскабалкі і кідае іх у парожняе ядро. Потым усё сціхла, і ў доме запанавала непарушная цішыня.

Ядвіся ўявіла сабе пакой, у якім пад столлю шызым туманам выгінаецца дым, белую ракавіну-попельніцу, поўную раздушаных недакуркаў, і засмучаны твар Петруся. Ён, відаць, цяпер ляжыць на канапе, не міргаючы глядзіць на задымленую столь і думае пра яе. Упасці б зараз яму на расхрыстаныя грудзі, прытуліцца да калючай шчакі і, не тоячыся, сказаць пра ўсе свае трылогі і нягоды. Хто-хто, а ён зразумеў бы, прыняў бы яе клопаты, як свае. Пацалаваў бы яе заплаканыя вочы, моцна прыціснуў да сябе і ціхім, пшчотным голасам сказаў бы... Што б ён сказаў у гэты момант, Ядвіся не ведала, але кожнае яго слова было б, мабыць, гаючым бальзамам для яе зраненай і спустошанай душы. Яна нават уявіла, як Пятрусь цалуе яе ў губы, у шыю, шэпча прыгожыя ласкавыя словы, якіх яна мо век ужо не чула. І, быццам гэта адбывалася наяве, яна запллошчыла вочы, адчуваючы, як салодкая млявасць адольвае ўсю яе істоту.

Нехта чмыхнуў пад акном, заскробся ў шыбу. У акно, расплюшчыўшы нос аб шкло, глядзеў Лінкор. Яна з палёгкай перавяла дыханне, устала з ложка і сярдзіта паківала на сабаку пальцам. Лінкор вінавата апусціў вушы і знік, пакінуўшы на шкле круглую, з пятак, плямку. Ядвіся здзьмула праз куточак губ залацістую пасмачку, якая замінала ёй, і зноў насцеражылася, пачуўшы праз адчыненую фортку, як загырчаў Лінкор. Па тратуары шкрабалі чыесці падэшвы, цокалі лёгкія абцасікі. Уздыхалі струны гітары. Ціхі смутак апавіў Ядвісю сваім нябачным павуціннем. Яна апусціла галаву і некалькі хвілін стаяла так, не маючы сіл зварухнуцца. Потым цяжка ўздыхнула, села на ложка. Позірк яе затрымаўся на крэсле, з якога звешвалася на падлогу калашына Алегавых штаноў. Яна ўзяла іх у рукі, склала, пашукала вачыма, куды пакласці. Вясною, калі яшчэ не сышоў з рэчкі лёд, вась у гэтых штанах Алег праваліўся ў ваду. Яна прыйшла з работы якраз тады, калі прыехала «хуткая дапамога». Алег ляжаў, крыжом раскінуўшы рукі, і цяжка, хрыпата дыхаў. Глытаючы слёзы, яна прыслуховалася да сухога шоргату халата ўрача і з жахам чакала, што ён скажа. А ён, скруціўшы гумавыя жылы фанендаскопа, коратка кінуў: «У машыну. Двухбаковае запаленне».

У палаце яна дзень і ноч сядзела ля сынавага ложка. Не слухалася ўрачоў, якія гналі яе спаць, бо яна замінала ім сваёю мітуслівай дапамогай. Алег трыніў, увесь час клікаў яе. Яна клала на яго гарачы лоб руку, ён заціхаў на імгненне, а потым зноў некуды рваўся, са свістам уцягваў у сябе паветра і шаптаў незразумелыя словы. Не міргаючы глядзела на чырвоны твар сына і думала адно і тое ж: праз яе так мучыцца сын, бо яна нешчаслівая, таму бяда ніколі не мінае яе.

Ядвіся закрыла твар далонямі і колькі хвілін сядзела нерухома. Алег зноў застагнаў, скінуў з сябе коўдру і, хліпнуўшы, заціх. Яна ўкрыла яго, выцерла слёзы на сваім твары. І тут жа, адчуўшы, што нехта стаіць за яе спіной, азірнулася. У цесным халаце, з якога амаль да локцяў вылазілі рукі, прыціскаючы да грудзей пакункі, над ёй узвышаўся Антон. На няголеным твары чарнела густая шчэць, у вачах застыла глыбока схаваная туга. Ён асцярожна паклаў на тумбачку пакункі. Паперы ў адным з іх прадраўся, і вялізны апельсін, упаўшы на падлогу, пакаціўся пад ложка. Антон нахіліўся, каб падняць яго, але перадумаў, махнуў рукою і сеў на табурэтку, не ведаючы, куды дзець свае доўгія ногі. Падкурчыў іх, як толькі мог, паклаў на калені вялізныя рукі і застыў у нерухомасці над сынам. Алег варухнуўся на ложку, аблізаў засмяглыя губы і павольна расплюшчыў мутныя вочы.

— Сынок, — глуха сказаў Антон, беручы з тумбачкі самы вялікі пакунка і нервова разрываючы паперу. — Глядзі, што я табе прынёс. Касцюм новы. Прыехаў да цябе, а мне кажуць, што ты ў бальніцы. Дык от я сюды адразу, труба рулю. Як жа гэта ты, сынок, га? Мы ж з табой сёння дамовіліся на «Волзе» ўвесь горад аб'ездзіць, а ты ўзяў ды падвёў мяне. Га?

Голас Антона даходзіў да яе быццам праз падушку. Час даўно згубіўся для яе, і яна не ведала, колькі ўжо сядзіць вась так на гэтай табурэтцы. Суткі? Другія?

— Сынок, ты пазнаеш мяне? — мядзведзем заварушыўся Антон. — Гэта ж я, твой тата.

Алег слізгануў па ім пустым позіркамі і раптам закалаціўся ад сухога кашлю, сінеючы ад недахопу паветра. Нарэшце сцішыўся, і яна адчула, як паступова расслабляецца пад яе рукой яго ўзмакрэлае цела.

— Сыноч,— зноў пазваў Антон.— Ты чуеш мяне?

— Ма...— ледзь чутна сказаў Алег,— ма-ма...

— Я тут, мой коцік,— яна выцерла на яго лбе кропелькі поту.— Ты спі, мілы, спі.

Алег схпіў яе за руку і, з палёгкай уздыхнуўшы, сцішыўся. Яна бачыла, як пазмрачней твар Антона. Нячутна падышоў урач і, памацаўшы ў Алега пульс, папрасіў іх выйсці. Яны моўчкі ўсталі, падаліся ў калідор і, не згаворваючыся, спыніліся ля акна. Узрушаныя агульнай бядой, абодва доўга маўчалі, назіраючы за бойкай двух вераб'ёў на дрэве. Няшчасце блізкі іх, ламала тую нябачную сцяну, якая стаяла між імі.

— Як ачуняе, аддасі яго мне на тыдзень-другі,— першым парушыў маўчанне Антон.— Дом я купіў цагляны, стаіць пасярод вялікага саду, ёсць карова— сыну ў мяне будзе курорт. Трэба паправіць яго трохі, а то, труба рулю, адна скура ды косці засталіся.

— А як на гэта паглядзіць твая жонка?— ціха спыталася яна.

— У сваім доме я гаспадар! Што схачу, тое і зробіць!— жорстка сказаў ён.— Нават не рыпнецца, калі загадаю.

Яна адразу адчула, што ён зноў стаў чужы і далёкі. Нябачная сцяна, якая хвіліну назад разбурылася ад іх агульнай трывогі за сына, раптам зноў трывала стала на сваё ранейшае месца.

— Не, Антон, я ўжо неяк сама яго папраўлю,— сказала яна, і ёю авалодала нястрымнае жаданне зрабіць яму балюча.— Дык, значыць, знайшоў сабе такую, якая ногі мае і тую ваду з тазіка выпівае?

— Знайшоў... Толькі вось дзяцей у нас няма і... не будзе,— пасля доўгай паўзы глуха сказаў ён і, нібы саромеючыся сваёй шчырасці, набычыўся.— А сына ты дарэмна ад мяне адмяжоўваеш. Наогул аддай яго мне. Я яго ў людзі выведу. Жонка ў мяне добрая, пашкадуе і прылашчыць хлопца...

— Я ўжо неяк сама яго пашкадую,— каротка адказала яна.

— Ты пашкадавала ўжо,— ён злосна кінуў на дзверы палаты.— Вунь яна дзе, твая шкадоба, труба рулю!

Ён рэзка павярнуўся і, здымаючы на ходу халат, падаўся да зашклёных дзвярэй выхаду. На другі дзень зноў з'явіўся, нагружаны пакункамі. Потым прыходзіў яшчэ два-тры разы, адносячы Алега ўсё новымі і новымі падарункамі. А калі сына выпісвалі з бальніцы, ён пад'ехаў да ганка на ўласнай «Волзе» і давёз іх да самага дома.

Яна з горыччу заўважала, што Алег цягнецца да Антона, як сланечнік да сонца. І хоць адчувала ў іх мацнеючай дружбе вялікую небяспеку для сябе, усё ж не хапала сілы станавіцца ўпоперак: усё ж бацька. У душы спадзявалася, што Алег неяк сам разбярэцца ў сваіх пачуццях, калі трохі падрасце. Але ўсе яе спадзяванні сын учора перакуліў дагары нагамі пасля таго, як хлопчыкі на вуліцы абазвалі яго «байструком». Ён прыйшоў дадому з гузам пад вокам і адабраным рукавом новай французскай кашулі. «Я ведаю, ты сама зрабіла, каб я быў без таткі. Ён сам мне казаў. Ты нехарошая, во. Ён любіць мяне і... і падорыць сваю «Волгу», калі вырасту. Я паеду да яго і застануся з ім назаўсёды...» Сказаўшы гэта, схпіў пінжак і выскачыў за дзверы. І ў яе не хапіла рашучасці затрымаць яго, бо надта ж балюча ранілі душу яго жорсткія словы...

І вось цяпер яна адзінока сядзіць на ложку і камячыць у руках тыя самыя яго штаны, у якіх ён вясною праваліўся пад лёд. І думкае яе няма канца, няма стрыму. «Я паеду да яго і астануся з ім назаўсёды...» Што ж цяперака рабіць? Што-о?!

Святло месяца дапаўзла да люстэрка, што стаяла на рагу стала, і запаліла яго сляпуча срабрыстым агнём. Ад люстэрка, нібы ад кінапраектара, яно роўным мёртвым снапом біла ў сцяну, на якой вісеў чырвоны гальштук Алега. Гледзячы на гэты гальштук, Ядвіся падумала, што ўсё-такі адна яе мара здзейснілася— яна дачакалася жаданага дня і прывяла сына да ганка школы. А цяпер вось ляжыць і, прыслухоўваючыся да кожнага гука ўначы, напружана думае пра адно і тое ж: няўжо ён не вернецца? Няўжо яна астанецца адна сярод гэтых чужых белых сценаў?

Ядвіся заплюшчыла павекі, і перад вачыма ў яе паплыў белы шэраг бяроз, які цягнуўся ўздоўж дарогі, што вяла ў родную вёску. Гладкая, убітая, як ток, сцежка збочвала з дарогі і бегла ў самую гушчыню спелых жытоў. Смеючыся, яны ідуць з сынам па гэтай сцяжынцы, а над іх галавамі, важка пагойдваючыся ад гарачага, нібы з пачы, павеву ветру, ціха шапочуць жоўтыя тугія каласы. Раптам шапаткое поле распуналася ўбакі, і яны апынуліся на зялёным поплаве, па якому паўзла, ззяючы на сонцы, невялікая рачулка. Алег у захапленні кінуўся да вады, але з магутнага, закаванага ў кару дуба,

што стаяў на беразе, зляцела вялізная чорная птушка і, разявіўшы чырвоную дзюбу, апусцілася сыну на плечы. Ядвіся знямела ад жаху, убачыўшы, як драпежная птушка імгненна паднімае Алега на самую вершаліну дуба. Яна кідаецца да таўшчэзнага дрэва і, абдзіраючы рукі і ногі, лезе ўверх. Ужо ля самай вяршыні, згледзеўшы Алега, яна хапаецца за голы сук, каб як мага хутчэй дабрацца да сына, але сук раптам абламаецца, і яна ляціць уніз галавой. Ядвіся закрычала ад жаху і... расплюшчыла вочы.

Проста ў твар ёй білі яркія промні ранішняга сонца. Яшчэ не апамятаўшыся ад сну, нічога не разумеючы, Ядвіся ўсхапілася і, прыслухоўваючыся да гулкага тахання сэрца ў грудзях, некалькі хвілін азіралася па баках. На вочы ёй трапіў будзільнік, стрэлкі якога паказвалі палову дзесятай. Ядвіся схмянулася, узрушана пляснула далонямі і скочыла на падлогу.

— Ой, божа,— прашаптала яна.— Праспала работу.

Разгублена агледзела сваё скамечанае плацце, зірнула ў люстэрка, войкнула і пачала ліхаманкава пераапрацаваць. Схапіла бутэлечку з надпісам «Свежесть», памачыла ў пахучую вадкасць вату і хуценька працёрла бледны, схуднелы твар. Расчасалася, не зводзячы вачэй з цыферблата будзільніка, схпіла са стала сумку і кінулася да дзвярэй. На ганку да яе падскочыў Лінкор і, пазіраючы ў вочы, замахаў хвостом. Яна адагнала яго сумкай, збегла з прыступак. Пачуўшы пранізлівае скрыгатанне тармазоў ля варот, падняла галаву.

Веснічка адчынілася, і ў двор, збянтэжана ўсміхаючыся, ступіў Пятрусь. Трымаючыся за яго руку і вінавата апусціўшы галаву, за ім ішоў... Алег. Лінкор з радасным брэхам падляцеў да яго, лізнуў у шчаку, выпакцаўшы пінжак лапамі, Ядвіся стаяла пасярод двара і, бездапаможна апусціўшы рукі, глядзела на сына.

— Ведаеш, мы сустрэліся з ім на аўтобусным прыпынку ў другім канцы горада,— аднекуль здалёк пачула яна голас Петруся.— У таксі ён мне пра ўсё прызнаўся і сказаў, што болей ніколі не будзе так рабіць. Праўда, Алег?

Ядвіся марудна, нібы збіраючы сілы, зрабіла крок, другі і, раптам выцягнуўшы рукі, рванулася ўперад.

— Сыноч... Сыночак мой...

Вакол іх весела скакаў, махаючы хвостом, узрушаны Лінкор. Ён нават не заўважыў, што ў веснічку ўсунуў галаву шафёр таксі.

— Грамадзянін, у мяне няма часу чакаць,— змрочна сказаў ён.

Пятрусь, нават не азірнуўшыся на яго, палез у кішэню, моўчкі сунуў яму ў руку зялёную траячку. Шафёр, гледзячы яму ў спіну, ціха падзякаваў і пачціва зачыніў веснічку.

УДАРНІКІ КАМУНІСТЫЧНАЙ

Іх толькі дваццаць. Але за рабочы дзень яны павінны змяніць пасцельную бялізну на ста васьмі ложках, памыць падлогу на паўгектарнай плошчы (такую плошчу займае гасцініца), ачысціць ад пылу дзесяткі метраў дывановых дарожак. Ды яшчэ папрасаваць бялізну, зацыраваць адзенне, раздаць кліентам свежыя газеты і часопісы, талоны для міжгародных перагавораў. Шмат паслуг уваходзіць у звычайнае кола службовых абавязкаў працаўніц гасцініцы, колькасць іх немагчыма вызначыць.

Жыхар з дзесятага пакоя захварэў, просіць:

— У аптэцы трэба купіць лякарства... Калі ласка...

З пятнаццатага пакоя тэлефонны званок:

— Кашуля ў мяне брудная. Як бы памыць?

— Мне вярнуць, калі ласка, заняціце ў дваццаць першы нумар. Сёння позна вярнуся з работы...

І пакаёўка Соф'я Прусевіч, дзяжурная па паверху Зінаіда Рыпінская, адміністратар Марыя Гаўрыльчук— уся брыгада абслугоўвання гасцініцы «Шчара» — кожнаму памогуць, нікога не пакінуць без увагі.

Самаадданасць у працы, бездакорнае выкананне сваіх абавязкаў здабылі гэтакі калектыву заслужаную павагу і гонар. У камбінаце камунальных прадпрыемстваў брыгада гасцініцы «Шчара» ў ліку першых заявляла права называцца калектывам камуністычнай працы. Па выніках сацыялістычнага спаборніцтва ў юбілейным годзе Савецкай улады працаўніцы слонімскай гасцініцы выйшлі на першае месца ў вобласці.

М. РЫЛКО

ЛЕЙТЭНАНТ МІЛІЦЫІ

Я хачу расказаць пра чалавека самаадданага, сціплага, шчырага, якога добра ведаю. Свой расказ пачынаю з гарадской вуліцы, дзе часцей за ўсё можна сустрэць маю гераіню.

...Яны ідуць побач і ціха размаўляюць: невысокі юнак у старанна адпрасаваным касцюме і сярэдніх год жанчына ў форме лейтэнанта міліцыі.

— Колькі мы з табою не бачыліся? Два гады? Больш?

— Больш, Галіна Кірылаўна.

— Ну, расказвай, як жывеш, дзе працуеш?

— Добра, Галіна Кірылаўна. Працую ўсё там жа, куды вы мяне ўладкавалі.

— На аўтабазе?

— Ага. Слесарам. Работа падабца. Калектыў добры.

— А як асабістыя справы, сямейныя?

— Ажаніўся. Расце дачка, Святланай завецца. Калі-небудзь прыйдзем да вас у госці.

— Буду рада.

— З вамі вельмі хоча сустрэцца Наташа, мая жонка. Я ёй пра сябе ўсё расказаў.

— Гэта добра, што расказаў. Значыць, паставіў на мінулым кропку.

— Паставіў, Галіна Кірылаўна. Дзякуючы вам. Калі б не вы...

— Ну-ну, не перабольшвай маіх заслуг. Ты быў не такі ўжо дрэнны хлопчык. Проста здарыўся ў тваім жыцці адзін момант, калі ты пакрыўдзіўся на людзей, на ўсіх людзей... А людзі, Гена, хоць і бываюць розныя, але большасць сярод іх — добрыя, сумленныя.

— Цяпер я ведаю гэта.

З боку здаецца, што гэта — маці і сын.

Здарылася так, што для Генадзя К. галоўным чалавекам у жыцці стаў не бацька, не настаўнік і нават не маці, а яна — Галіна Кірылаўна Розум, старшы інспектар дзіцячага пакоя міліцыі Акцябрскага раёна горада Віцебска.

Калі яго, бруднага, галоднага, прывялі ў міліцыю, ён чакаў усяго, толькі не таго, што ўбачыў і адчуў. На яго не крычалі, не сарамалі, а размаўлялі спакойна, спагадліва. Размаўлялі як са сталым, разумным чалавекам, які не паслухаў у свой час добрай парады і вось цяпер цяжка захварэў. Яшчэ не ўсё страчана, і выздараўленне залежыць перш за ўсё ад яго самога.

Пазней, калі з дапамогай Галіны Кірылаўны хлопец уладкаваўся на работу, асвоіў спецыяльнасць, стаў паважаным рабочым чалавекам, ён часта ўспамінаў сваю першую сустрэчу з ёй. Што найбольш уразіла яго?

Мяккі, спагадлівы голас? Гарачае жаданне адвесці бяду, якая навісла над ім? Як бы там ні было, але ён пацягнуўся да гэтай дзівоснай жанчыны і паверыў у тое, што яна гаварыла.

І нават цяпер, калі пасля першай сустрэчы мінула ўжо некалькі год і ён сам стаў бацькам, Генадзь па-ранейшаму ідзе да Галіны Кірылаўны, калі трэба параіцца. Ідзе як да маці, як да сябра.

А ёй нічога больш і не трэба — толькі б ведаць, што яны, яе былыя выхаванцы, цвёрда стаяць на нагах і ніколі нічога дрэннага не зрабляць у жыцці.

...Вось ужо дваццаць пяты год Галіна Кірылаўна Розум займаецца выхаваннем, ці, больш дакладна, перавыхаваннем так званых «цяжкіх» дзяцей. Колькі чалавечых лёсаў прайшло за гэты час перад яе вачыма! Адны памятаюць яе і да гэтага часу шлюць пісьмы і тэлеграмы. Другія не пішуць. А яна памятае амаль усіх сваіх выхаванцаў, радуецца кожнаму іх поспеху, ганарыцца імі, як сваімі роднымі дзецьмі.

«Сёння наш цеплаход адыходзіць у далёкае плаванне. Не буду дома паўгода. Перад ад'ездам вырашыў напісаць вам». Для чалавека недасведчанага гэтае пісьмо пакажацца вельмі звычайным. А ў Галіны Кірылаўны яно выклікала ўспаміны.

...То была нялёгкая бітва за чалавека, за яго мару. Бітва і з ім самім і з самымі блізкімі падлетку людзьмі — бацькамі. Яна разумела: канчаткова выраваць хлопца з кампаніі бадзяг можа толькі захапленне, вялікая мара. І яна была ў хлопчыка, мара аб акіяне, рамантычнай і нялёгкай прафесіі марака. Маці з бацькам былі тут дрэннымі памочнікамі. Яны не заўважалі ні сынавай мары, ні таго, што ён усё часцей і часцей не начуе дома. І тады на дапамогу прыйшла Галіна Кірылаўна. Разам з хлопчыкам складала пісьмо ў мараходнае вучылішча, разам з ім хвалюлася, чакаючы адказу.

І калі юнак стаў курсантам, першая павіншавала яго, не тоячы сваёй радасці. Пры развітанні, глядзячы ў перапоўнены радасцю вочы хлопца, сказала, што яна верыць у яго і спадзяецца, што ён не падвядзе.

І не памылілася. Хутка бацькі курсанта атрымалі ліст, у якім ім выказвалася падзяка за добрае выхаванне сына. Ніхто не ведаў, што галоўную ролю тут адыграла старшы лейтэнант міліцыі Розум. А ёй было дастаткова ведаць, што яшчэ ў аднаго «цяжкага» падлетка выраслі крылы, што яшчэ адзін яе вы-

Галіна Кірылаўна Розум.
Фота Э. Трапачука.

хаванец цвёрда крочыць па жыцці.

...Ах, хлопчыкі, хлопчыкі! Яны прыходзяць да яе аднолькавымі: бруднымі, негаваркімі, недаверлівымі. Але яна ведае, што яны розныя, як розныя і тыя абставіны, што прывялі падлетка да злачынства. Праўда, калі аднойчы спыталі ў Галіны Кірылаўны, хто часцей за ўсё бывае вінаваты — сям'я, школа або вуліца, — яна адказала:

— Раўнадушша.

І, бадай, з гэтым цяжка не згадзіцца. Колькі ж трэба мець душэўнай цеплыні і шчырасці, каб абараніць маленькага чалавека ад раўнадушнасці самых блізкіх людзей, расплавіць лёд неразумнення паміж ім і сям'ёй?

Можа паказацца дзіўным, што яна, работнік міліцыі, на пасяджэннях камісіі па справах няпоўналетніх часцей за ўсё выступае не як абвінавучца, а як абаронца. Але факт застаецца фактам. Слова «калонія» вымаўляецца ёю рэдка і ў самым крайнім выпадку, калі ўсе іншыя меры ўздзеяння аказаліся бяссильнымі. І гэта не лібералізм: Галіна Кірылаўна, калі трэба, умее быць цвёрдай і непахіснай. Проста яна ўпэўнена, што лягчэй выправіць памылку, якая здарылася ад залішняй даверлівасці, чым ад нявер'я.

Дзесяткі лёсаў вярнулі да шчаслівага жыцця яе добрае сэрца, шчодры талент. Калі-небудзь праз гады ўсе хлопчыкі і дзяўчынкі па-сапраўднаму аэняць яе дапамогу, яе клопаты аб іх будучыні. Так, як ацаніў гэта Саша К., студэнт Віцебскага тэхналагічнага інстытута. Цяпер юнак з удзячнасцю ўспамінае, колькі настойлівасці прыклала Галіна Кірылаўна, каб ён не стаў сынам вуліцы, чалавекам без мары, без прыхіль-

насці да добрай справы. Пры сустрэчах яны, смеючыся, прыпамінаюць, як у адзінаццатым класе Галіна Кірылаўна дапамагала Сашу пісаць сачыненне. Гэта добрая ўсмешка, пераможная ўсмешка людзей, якія выканалі сваю задачу.

Прыклад Сашы і дзесяткаў іншых хлопчыкаў і дзяўчынак сведчыць аб тым, што Галіна Кірылаўна Розум не проста добрасумленна выконвае свой службовы абавязак. Яна аддае дзецям сваё сэрца, сваю любоў.

Калі на нарадах заходзіць гутарка аб зніжэнні дзіцячай злачыннасці, у якасці добрага прыкладу прыводзяць Акцябрскі раён горада Віцебска і просяць Галіну Кірылаўну расказаць аб сакрэтах яе прафесійных поспехаў.

А яна ўсміхаецца адкрыта, добрамысліва і кажа:

— Ніякіх сакрэтаў няма. Проста ў мяне ёсць добрыя памочнікі. І пачне пералічваць:

— Пенсіянеры — раз, студэнты педінстытута — два, актывісты прадпрыемстваў — тры. А яшчэ настаўнікі, камсамольцы, камуністы раёна. Бачыце, якая сіла.

...Жыве сярод нас жанчына. Сціплы, працавіты, чулы чалавек. У яе, як і ў кожнага чалавека-творцы, ёсць мара, вялікая і светлая.

— Мару аб тым часе, калі не патрэбны будуць дзіцячыя пакоі міліцыі. Вельмі крыўдна бывае, што пры жывых бацьках прыходзіцца ратаваць дзяцей ад сіроцтва.

Ён абавязкова прыйдзе, гэты час, Галіна Кірылаўна. А пакуль ёсць дзіцячая бяда, людзям патрэбны ваша праца, таварыш старшы лейтэнант, ваша добрае сэрца і шчодры талент.

Ганна ЛАЗОУСКАЯ

Зоя Прохараўна Цітова.

ла і маці сваёй і акушэрцы Зоі Цітовай.

І вось як гэта было. У адзін з зімовых вечароў, калі ў такіх мясцінах, пад Магілёвам, лютаўская мяцеліца намятае гурбы не гурбы, а горы сапраўдныя, і калі сюды ніякім іншым транспартам, акрамя старога вернага каня, не дабярэшся, ехалі на возе праз лес дзве жанчыны. Адна ляжала пад коўдрамі і ціха войкала, другая кіравала канём. Конь дзелавіта пераступаў з аднаго сумёту на другі, і вось ужо хутка, кіламетры праз два за лесам, будзе вёска, за ёй бальніца, і там, у цяпле і чысціні, з'явіцца на свет новы чалавек. Толькі... мы ўжо казалі — Таня вельмі спяшалася і здолела ашукаць такую вопытную акушэрку.

— Ой, Зоечка, — заварочалася раптам на возе жанчына, — здаецца, раджаю...

Прымаць роды на возе? Уначы? Зімою? У лесе? Такого за ўсю сваю дваццацігадовую (на той час) практыку не даводзілася яшчэ акушэрцы.

— Ціха, ціха, роднёнькая, не хвалюйся. Усё будзе добра.

Але калі сунула руку пад коўдру і там наткнулася на яго, гэты самы «маленькі цёплы камячок», рукі яе затрэсліся ад страху...

— Ну, а што было далей? — пытаемся мы. — Расказвайце, расказвайце, Зоя Прохараўна!

...«Мы» — гэта карэспандэнты, адразу з некалькіх рэдакцый. У тыя дні мы як згаварыўшыся накінуліся на Зою Цітову. Яна толькі што вярнулася з Масквы, толь-

падалася ў горад вучыцца. Баявая, прыгожая дзяўчына з вёскі была ўпэўнена ў сваім праве на гэта. І вось ужо хутка, праз два гады, выпускніца Магілёўскага фельчарска-акушэрскага вучылішча з'явілася ў старым сяле Веткава, на Гомельшчыне.

— Маладзенькая акушэрка прыехала! — бегалі глядзець на яе людзі.

Старыя жанчыны дзівіліся, ківалі недаверліва галавою — ну што, маўляў, зможа яна памагчы ў такой складанай справе, як нараджэнне на свет дзіцяці, хіба можа яна зраўняцца з колішняй бабай-павітухай! А моладзь — тая з ходу завербавала Зою ў сваё баявое камсамольскае, як гаварылі ў той час, шарэнгі. І ўжо назаўтра галасістая і прыгожая «маладзенькая акушэрка» рэпэціравала на сцэне Паўлінку. Паўлінку? Пачакайце, пачакайце хвіліначку... Бадай, і цяпер у яе абліччы засталася нешта ад Паўлінкі, ад мілай нашаму сэрцу беларускай вясковай дзяўчыны, дасціпнай, агнявой, з такім вось адкрытым тварам, добрай і рашучай. Ну а тады, трыццаць гадоў назад, гэта была пэўна ўжо сапраўдная Паўлінка. І яшчэ больш уяўляецца яна Паўлінкай у зусім ужо іншых абставінах.

...Толькі што санітарны поезд абстралялі з паветра фашысцкія самалёты, і цяжка параненыя людзі ў гарачцы кідаліся з верхніх лавак. Старшая сястра пезда Зоя Журдо (яе дзявочае прозвішча) паўсцягвала іх зноў на лаўкі і цяпер папраўляе павязкі, спыняе кровацянні. У яе было самае цяжкае аддзяленне — поласцевыя раненні.

— А на ўвесь наш эшалон быў толькі адзін урач. І даводзілася рабіць усё — і раны перавязваць, і насілікі цягаць. То ў эшалон, то з эшалона...

Дык вось, пасля бамбёжкі:

— Сястрычка, прызнайся, і табе ж было страшна. Ты толькі выгляду не падавала? — дапытваліся раненыя.

Што ім адказаць? Канешне, страшна...

— Вазьмі гітару, сястрычка, праспявай нам што-небудзь...

І няма эшалона з раненымі. Няма крыві, смерці, чалавечых пакут... Есць толькі юная «беларусачка» Паўлінка са сваёй пяшчотнасцю, са сваімі гарэзлівымі вачыма, са сваёй песняй:

— Ой, ляцелі гусі, ды над Беларуссю...

Ляцелі гусі... А ў сорок пятым лейтэнант медыцынскай службы Зоя Журдо «прыляцела» дадому зноў у свой Галынец да маці, якая аплакала ўжо і пахавала сваю Зою. Досыць крыві, смерці! Яна будзе акушэркай. Няхай нараджаюцца дзеці, няхай жывуць і гадуюцца, свае і чужыя...

І зноў дарогі... Дарогі... Ад вёскі да вёскі, ад хаты да хаты... Колькі змерала іх за сваё жыццё акушэрка. Хіба падлічыш? Хіба падлічыш, колькі новых людзей прынялі яе рукі ў тыя гады?

Хто гэта жанчына, што перабіраецца праз рэчку Лахву на крызе? Вясною, у паводку... У адной руцэ палка замест вясла, у другой — чорненькі чамаданчык. На другім баку рэчкі стаяць і кіруюць яе дзеяннямі вясковыя хлапчкі, па-свойму дапамагаюць «бабе Зоі». Для іх яна даўно ўжо «баба», так навучылі іх гаварыць маці. А «баба» — гэта значыць свая, родная, другая пасля маці...

Да каго спяшаецца яна зараз, рызыкуючы сваім жыццём?.. У Тамары Строганвай з вёскі Дабрасневічы нараджаецца дзіця...

ДЗЕНЬ НАРАДЖЭННЯ СНЯГУРАЧКІ

Фота Ул. Вяхоткі

Маленькім жывым камячком з заплюшчанымі вачыма, не вельмі прыгожым, але ўжо вельмі жаданым і любімым, ты з'яўляешся на свет, новы чалавек. Жаданым і любімым для маці, якая насіла цябе пад сэрцам. Для бацькі. І яшчэ для аднаго чалавека, зусім чужога для цябе па крыві. Рукі гэтага чалавека першыя адчулі тваю жывую цеплыню, вуха яго першым улавіла ціхі-ціхі стук твайго маленькага сэрца. І ён, гэты чалавек, прыўзняўшы цябе высока над сваёй галавой, першым паказаў цябе тваёй маці. І, пэўна, сказаў тады:

— Сын!

Або:

— Дачка!

І, пэўна, сказаў гэта радасна і ўрачыста. Бо каго б ні чакала на свет твая маці — хлопчыка ці дзяўчынку, толькі што адбыўся адвечны і вялікі цуд: на свет з'явіўся новы чалавек. Як самы дарагі падарунак.

...Дзяўчынка Таня, якую ў вёсцы завуць Снягурачкай і якой сёння ўжо дзесяць гадоў, і якая беге цяпер са сваім партфельчыкам разам з усімі дзецьмі ў школу, звонка смяецца, гуляе ў снежкі і рашае ў класе няхітрыя свае задачкі, — вясковая дзяўчынка Таня вельмі спяшалася прыпаднесці сябе ў падарунак. Так спяшалася, што нямала клопатаў прынес-

кі што ёй, проста вясковай акушэрцы, прысвоілі высокае ганаровае званне Героя Сацыялістычнай Працы. І вось цяпер мы сядзім у пакоі, слухаем яе, і кожнаму хочацца ўлавіць з гэтага кароткага знаёмства менавіта тыя рысы ў яе характары, за якія выпаў на долю яе такі высокі гонар. Такое вялікае шчасце.

І сапраўды, паглядзіце, якая яна зараз шчаслівая. Увайшла ў пакой з марозу, распранулася, і на малінавай шарсцяной сукенцы золатам засвяцілася зорка Героя і ордэн Леніна. Як прыгожа спалучаюцца колеры і як прыемна выглядае зараз яна сама! Быццам няма за плячыма ні цяжкіх дарог, ні пражытай палавіны веку, ні пяцых уласных дзяцей, якіх нарадзіла і выгадавала, памагаючы і памагаючы з дня ў дзень — зімою ў маразы, вясною ў разводдзе, сярод начы і на досвітку — рабіць гэта іншым...

— Што было незвычайнага ў маім жыцці? Бадай што, нічога. Вось можа толькі... Ведаеце, я нарадзілася ў дзень і ў год Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Вось тут, у гэтай жа вёсцы, дзе жыве зараз, у Галынцы, вясковая бабка ў паўцёмнай сялянскай хаце прыняла на свет яшчэ аднаго новага чалавека. У дзень, калі на Няве, у далёкім ад Магілёўшчыны горадзе, прагрымеў стрэл «Аўроры». І калі б не прагрымеў гэты стрэл, доля гэтага новага чалавека была б гэтка ж, якая была яна ў мільёнаў жанчын яе сялянскага роду.

Ну а яна? Толькі падрасла крыху — і

На дапамогу чалавеку!
На здымку: галоўны ўрач Ямніцкай бальніцы М. Шлапакоў,
З. Цітова, фельчар Н. Лапаянкова, урач З. Шлапакова, медсястра
Е. Клепчанка.

А што за жанчына імчыцца зараз вер-
хам на кані, моцна ўхапіўшыся за грыву?
У хаце старой сялянкі Ганны Шалкоўскай,
у яе дачкі, таксама нараджаецца зараз
дзіця. І потым, калі пройдзе па сямі вёс-
ках, якія абслугоўвае Зоя Цітова, чутка:
«узнагародзілі нашу Зою!», гэтая ж са-
мая Ганна Шалкоўская пасярод вуліцы,
пры ўсіх людзях скажа ёй самыя дарагія
словы:

— Чула, Зюечка, чула! Даўно трэба
было цябе ўзнагародзіць! Я памятаю, як
ты да нас на кані прымчалася!

А ў другой сям'і, у сям'і Варанцовых,
памятаюць другі выпадак... Зноў было
разводдзе — тут гэта сапраўды як стыхій-
нае бедства. За дзесяць кіламетраў прый-
шоў у медпункт бацька:

— Дзіця памірае... Прашу вас, як-не-
будзь... можа дабярэцца...

Ён ведаў, аб чым просіць. Ён двух ко-
ней упрагаў у воз — і не мог крануцца з
месца: па самыя ручкі воз патанаў у гра-

зі. І самога яго, мужчыну, толькі стра-
шэнная бяда над галавой роднага дзіцяці
магла пагнаць у такую дарогу. А тут —
жанчыны, акушэрка і фельчарыца. Фель-
чарыца адразу ж адмовілася наадрэз.
Акушэрка маўчыць, думае аб нечым...
Па праўдзе кажучы, не яе гэта справа,
магла б і не ісці... Але калі памірае дзі-
ця, тое самае дзіця, якому некалі і яна
так радавалася разам з бацькамі...

— Дай мне, калі ласка, твае боты.
У чаравіках туды не дойдзеш.

У чужых, фельчарыцыных ботах пай-
шла з Варанцовым. Толькі не дапамагалі
і чужыя боты, ледзь не па самыя грудзі
мокрая дабралася да далёкай вёскі за
дзесяць кіламетраў, туды, дзе ляжала на
ложку пасіналая ўжо сямімесячная дзяў-
чынка... Усю ноч на ўколах — пэніцылін,
стрэптаміцын, сардэчнае...

— Цалуй руку цётцы Зоі. Каб не яна,
цябе б даўно ўжо не было на свеце, —
кожны раз пры сустрэчы гаворыць той
дзяўчыны маці. Так па-свойму, па-на-

роднаму выказвае яна сваю глыбокую
ўдзячнасць.

А Зоя Прохараўна ўсміхаецца. І зноў
становіцца вельмі падобнай на... Паўлін-
ку.

Ідуць гады. І сёння праца акушэркі,
нават яе абавязкі сталі ўжо зусім іншы-
мі. Цяпер кожная вясковая жанчына
раджае толькі ў бальніцы. А карэты хут-
кай дапамогі паспяваюць да хворых у
самыя аддаленыя куткі раёна. І дарогі
сталі намнога лепшымі. А там, дзе нека-
лі быў маленькі медпункт, — ёсць цяпер
вялікая Ямніцкая бальніца з дружным,
працаздольным калектывам урачоў, мед-
сясцёр.

...Ну а там, у лесе, зімою, на возе? Чым
усё завяршылася?

— Скінула з сябе хустку, загарнула
дзіця і, што было сілы, — пугай па кані.
Дабралася да першай вясковай хаты, як
на пажары, загрузкала ў вокны...

А дзяўчынку Таню цяпер называюць у
вёсцы Снягурачкай. Знойдзеная ў лесе,
зімою, сапраўды чым не Снягурачка? І ў
дзень яе нараджэння заўсёды запраша-
юць у госці «бабу Зою», «цётку Зою»,
«нашу Зюечку», добрага друга вясковых
жанчын і іх дзяцей.

А. УЛАДЗІМІРАВА

Яшчэ адзін «унук». Ці можа праўнук?

Лідзія Іванаўна Ржэцкая.

ецца, і зараз чуеш гэты «металічны» шоргат доўгага шлейфа зялёнай з золатам аксамітнай сукні, якая, нібы змяіная скура, хавае пад сабою сапраўднае аблічча вераломнай герцагіні. Высокая і зграбная, з маленькай каронай на горда ўзнятай галаве, прыгожая, але такой халоднай і злоснай прыгажосцю, што пры кожным яе з'яўленні міжволі сціскаецца дзіцячае сэрца, нібы прадчувае бяду. А бяда пагражае мілай і смешнай Дыяне, на баку якой усе нашы сімпатыі. І мы, не шкадуючы сілы, свішчам і грукочам абцасамі, як толькі з'яўляецца Тэадора. Мы ненавідзім яе. І апладзіруем Дыяне...

Нічога не ведаючы пра тое, што такое майстэрства пераўвасаблення, якім ужо тады, у перадваенныя гады, так добра валодала Вольга Галіна, мы міжволі атоесамлялі вобраз, створаны актрысай, з яе ўласнай істотай. І хай даруе нам тэатр за нашы тагачасныя катэгарычныя прысуды і нястрымныя эмоцыі...

Але нешта праз паўгода давалося паглядзець спектакль па п'есе М. Горкага «Апошняя». Паядынак дзвюх маці — маці рэвалюцыянера Сакаловай (яе ролю глыбока і пераканана іграла Лідзія Іванаўна Ржэцкая), якая, хоць і трывожыцца за лёс сына — верыць у справядлівасць яго справы, яго барацьбы, ганарыцца ім, і Соф'і Каламійцавай, высакароднай і сумленнай, але бязвольнай, слабой і разгубленай, бо адчувае, што сэрцы яе дзяцей зачынены для яе, — стаў цэнтрам спектакля дзякуючы пранікнёнаму выкананню выдатных купалаўскіх актрыс. Тут я ўбачыла Галіну зусім іншай — пакутнічай і ахвярай, ахвярай бесчалавечнага грамадства. Я адчула трагедыю маці, якая не разумее сваіх дзяцей. І зноў актрыса і вобраз, створаны ёю, зліліся ў маім уяўленні ў адно цэлае... І я ўжо не магла не шкадаваць і не любіць яе — Соф'ю Каламійцаву. А разам з тым і актрысу, якая жыла такім сапраўдным жыццём у гэтай ролі. Я ўжо з невыказным хваляваннем чакала кожнай новай сустрэчы з ёю...

Вобразы, створаныя Галінай, скаралі сваёй праўдзівасцю, дзівоснай гармоніяй унутранага і вонкавага жыцця, дакладнай перадачай рысаў характару.

У тыя даваенныя гады Галіна была, бадай, адной з нямногіх у тэатры «інтэлектуальных» у сучасным разуменні гэтага слова актрыс. І надзвычай мяккай, лірычнай. Нездарма за ёю трывала замацавалася вызначэнне «чэхаўскай актрысы», хоць у п'есах Чэхава давалося сыграць усяго дзве ролі — Ранейскую ў «Вішнёвым садзе» і Аркадзіну ў «Чайцы».

Тонка, артыстычна, то злосна іранізуючы, то з мяккім гумарам і ледзь улоўным смуткам малявала яна вобразы чэхаўскіх гераінь, самім жыццём асуджаных за бязволле, эгаізм і душэўную інертнасць. Блізкімі яе акцёрскай індывідуальнасці былі і вобразы з п'ес Астроўскага, прынамсі, такія, як вобраз Купавінай з «Ваўкоў і авечак». Дарэчы сказаць, і ён быў вытрыманы ў «чэхаўскай» палітры: мяк-

КАЛІ, падняўшыся па шырокай лесвіцы тэатра імя Янкі Купалы, вы апынецеся ў невялічкім фая-калідорчыку, што вузкай падковай агінае ўтульную глядзельную залу, ужо тут, літаральна на парозе яе, вас гасцінна сустрэнуць купалаўцы, якія ветліва пазіраюць на гледачоў адусюль — іх партрэтамі завешаны сцены. Уважлівыя добразычлівыя позіркі праводзяць вас у залу, нібы жадаючы добрых стрэч з Мастацтвам. Угледзіцеся ў гэтыя твары, запомніце выраз іх вачэй. Штовечар шчодро дзяляцца яны з вамі здабыткамі сваёй працы, памножанай на талент, роздум, майстэрства. Штовечар раскрываюць перад вамі свае сэрцы. Тут, бліжэй да ўваходу — партреты заснавальнікаў тэатра і іх слаўных паплечнікаў, старэйшых акцёраў, ветэранаў беларускае сцэны. Сярод іх і нашы юбіляры — старэйшыя беларускія актрысы народная артыстка Саюза ССР Лідзія Іванаўна Ржэцкая і народная артыстка рэспублікі Вольга Уладзіміраўна Галіна, якія аддалі тэатральнай справе па паўстагоддзю кіпухага творчага жыцця.

Яны, аднагодкі, абедзве нарадзіліся вясной — адна ў канцы сакавіка, другая — у пачатку красавіка 1899 года.

Маладзенькімі, «зялёнымі» дзяўчынкамі прыйшлі яны ў гэты вядомы кожнаму мінчаніну будынак у першыя гады заснавання беларускага прафесіянальнага тэатра. Амаль без усякага сцэнічнага вопыту. Без «школы» ў нашым сённяшнім «акадэмічным» разуменні. Бо школаю і мастацтва і жыцця былі для іх бурныя гады рэвалюцыі, якая абудзіла ў іх дух творчасці, прагу пошукаў сябе як асобы. Адно імкненне кіравала імі, адно жадан-

не поўніла юначыя сэрцы — несці мастацтва абуджанаму рэвалюцыяй народу...

І хоць адна з іх ужо саступіла дарогу маладым — пайшла на заслужаны адпачынак, але пакінула тут сваё сэрца...

А другая слаўная юбілярка і сёння — у свае семдзесят — нязменна на сцэне.

І як бывае радасна, калі ў час спектакля з яе ўдзелам па зале праносіцца, нібы подых ветру, ціхі шчаслівы шэпт: «Ржэцкая! Ржэцкая!»

Гледачы заўсёды пазнаюць сваіх любімых акцёраў. І заўсёды чакаюць ад іх — цудаў.

А цуды гэтыя пачаліся даўно. Для мяне, прынамсі, з першага наведання Купалаўскага тэатра, яшчэ тады, як называўся ён БДТ-1, з першай стрэчы з яго выдатнымі актрысамі.

Цуды такога арганічнага жыцця ў вобразе, калі знікае мяжа паміж залаю і сцэнаю, калі ўжо, не заўважаючы рампы, ты бачыш перад сабою не акцёраў, а жывых людзей з іх радасцямі і пакутамі, з іх барацьбай за шчасце і гораха спачуваш адным, і люта ненавідзіш другіх...

Назаўсёды засталіся ў памяці гэтыя першыя сустрэчы. Сустрэчы з любімымі актрысамі, такімі рознымі, такімі непадобнымі.

Ідзе спектакль «Дурная для іншых, разумная для сябе» Лопе дэ Вега ў пастапоўцы В. Галаўчынера. Змаганне паміж праўдай і хлуснёй, шчырасцю і каварствам захоплівае нашу дужа маладзёжную аўдыторыю з першых жа хвілін. Уладарная і помслівая Тэадора (яе іграла В. Галіна) гатова вось-вось загубіць сваю саперніцу Дыяну (С. Станюта), што да часу прыкідваецца няўцямнай дурніцай. Зда-

КУПАЛАЎКІ

кай, бездапаможнай і надзвычай далікатнай істотай здавалася яе Купавіна ў царстве «ваўкоў», і, хоць яна добра ўсведала сваё становішча, не была здольная да змагання з імі. Здавалася, вельмі цяжка было актрысе адысці ад сваёй індывідуальнасці ў «адмоўных» ролях такіх, як памянёная ўжо Тэадора, як Ізабела ў «Жакерыі» П. Мерыме, Яворская ў «Мосце» Я. Рамановіча, Яндрыхоўская ў «Партизанах» і Гарлахвацкая ў «Хто смяецца апошнім» К. Крапівы, сін'ёра Капулеці ў «Рамэо і Джульеце» В. Шэкспіра. Але высокае майстэрства пераўвасаблення дало нам мажлівасць убачыць актрысу ў зусім іншай якасці, калі яна іграла гэтыя ролі.

Але найбольшую схільнасць выявіла В. Галіна да ўвасаблення вобразаў жанчын-маці, сваіх сучасніц. Тэма Маці з вялікай літары нібы скразная ў творчасці актрысы, і тут на яе долю выпаў можа найбольшы поспех.

Як не ўспомніць створаныя ёю вобразы жанчын нашай эпохі — Алены Кашавой у «Маладой гвардыі» А. Фадзеева, Мар'і Мікалаеўны ў «Рускіх людзях» К. Сіманова, Мар'і Львоўны ў «Неспакойнай старасці» Л. Рахманова, якія наблізілі яе да заповітнай ролі — маці Валодзі Ульянова — Марыі Аляксандраўны ў спектаклі «Сям'я» па п'есе І. Папова, дзе мы сталі сведкамі можа найбольш поўнага зліцця чалавечай індывідуальнасці актрысы з вобразам.

* * *

Адразу і назаўсёды, з першай, як кажуць, стрэчы ўвайшла ў маё сэрца, паланіўшы яго ўласцівай яе таленту шчырасцю і прастатой, Лідзія Іванаўна Ржэц-

кая. Мабыць, немалую ролю тут адыграла і тая акалічнасць, што ў час, калі людзі майго пакалення становіліся «тэатраламі», Ржэцкая іграла пераважна станоўчых гераінь. І першая ж роля, у якой я ўбачыла яе, — Кручыніна з драмы Астроўскага «Без віны вінаватыя» — скарыла мяне. Не было ў яе строгім і глыбокім выкананні і налёту таго слязлівага меладраматызму, з якім часам ігралася гэтая роля ў «правінцыі». Яе палымяны тэмперамент захапляў нас, але актрыса свядома падаўляла яго, скіроўваючы ўсе свае намаганні на тое, каб як найглыбей раскрыць псіхалогію гэтага аднаго з самых абаяльных жаночых вобразаў, і імкнулася, па вызначэнню крытыкі, «найбольш праўдзіва данесці да глядача ўсю гаму вялікіх душэўных, глыбока драматычных перажыванняў Кручынінай, якая пакутуе ў несправядлівым грамадстве».

Сведкі яе першых акцёрскіх трыумфаў помняць і цыганку Азу ў спектаклі «Хата за вёскай» М. Старыцкага, і Зоську, а пасля Марылю ў «Раскіданым гняздзе» Янкі Купалы, і Асану ў палескай легендзе «Лес шуміць» В. Караленкі, і дзячыху Раісу ў інсцэніроўцы апавядання А. Чэхава «Ведзьма», і Пронку ў п'есе «Хам» Элізы Ажэшка, і жонку свяшчэнніка Юдзіф у «Апостале сатаны» Б. Шоу, і Ключарку ў «Машэку» Е. Міровіча, і Дыяну ў «Падпальшчыках» А. Луначарскага — яркія і разнастайныя вобразы, створаныя актрысаю ў першыя гады яе работы на сцэне беларускага тэатра. Праца над гэтымі ролямі, такімі рознымі і непадобнымі па ўнутранаму зместу, відавочна, была добрай школай прафесійнальнага майстэрства для маладой актрысы.

А калі на сцэну беларускага тэатра выйшлі героі новых — сучасных рускіх і беларускіх п'ес, на долю Лідзіі Ржэцкай выпаў гонар раскрыць багаты ўнутраны свет перадавой савецкай жанчыны тых палымяных год. Рэвалюцыянерка Заіра ў «Мецяжы» Д. Фурманова і С. Паліванова, работніца Глафіра ў п'есе «Інга» А. Глебавы, Марфа Каўрова ў «Ярасці» Я. Яноўскага — далёка не поўны пералік іх.

Але асабліва блізкімі яе акцёрскай індывідуальнасці былі вобразы простых беларускіх жанчын у творах маладой тады беларускай савецкай драматургіі. Яна іграла з вялікай сілай праўды і шчырасцю, знаходзячы адпаведныя фарбы для абмалёўкі кожнай ролі. Іх не так ужо многа: жонка наватара Мароза ў «Гуце» Р. Кобеца, Алена ў «Міжбур'і» Д. Курдзіна, маці ў «Бацькаўшчыне» К. Чорнага, Наталля ў «Канцы дружбы» К. Крапівы, Каспарыха ў «Салаўі» З. Бядулі. І, вядома ж, цудоўная цэця Каця ў класічным спектаклі «Хто смяецца апошнім» К. Крапівы і Альжбета ў «Паўлінцы» Янкі Купалы. Паглыбленая ўвага да іх душэўнага свету, а разам з тым пошукі рысаў характару не прайшлі бяспследна. Яны з'явіліся неабходнай прыступкаю да больш складаных, яркіх і ёмістых характараў савецкіх жанчын, якія выйшлі на купалаўскую сцэну ў пасляваенны час.

Сярод іх самыя любімыя, па ўласнаму прызнанню актрысы, — вобразы простых і мужных, абаяльных і шчырых савецкіх жанчын-патрыётак: Марфы Пятроўны ў «Рускіх людзях» К. Сіманова, настаўніцы Аляксандры Аляксееўны Гарыцвет у «Крыллях» А. Карнейчука, камуністкі-падпальшчыцы Ганны Іванаўны ў спектаклі «Гэта было ў Мінску» А. Кучара, Матруны ў спектаклі «На крутым паваро-

це» К. Губарэвіча, Аўдоцці Захараўны Вярбіцкай у п'есе К. Крапівы «Пяюць жаваранкі», Ганны Чыхнюк у камедыі А. Макаёнка «Выбачайце, калі ласка!».

Пераважная большасць ролей Л. Ржэцкай — станоўчыя гераіні. Для работы над імі вельмі прыдалася ўласцівая яе акцёрскай індывідуальнасці гранічная шчырасць і праўдзівасць, глыбокая ўнутраная пераконанасць. Пра гэтых яе гераінь можна было б найлепш сказаць словамі паэта: яны ведалі

...одной лишь думы власть,
одну, но пламенную страсть.

Натуры цэласныя, моцныя духам, бескампрамісныя ў яе яркім, сакавітым і надзвычай тэмпераментным выкананні за падалі глыбока ў душу, хвалявалі.

Мяккі лірызм і гумар, уласцівыя яе акцёрскай палітры, надавалі яе сцэнічным стварэнням рысы непадробнай жыццёвасці.

З не меншым майстэрствам выконвала яна і ролі адмоўных персанажаў: пані Яндрыхоўскай у «Партизанах» К. Крапівы, Мурзавецкай у «Ваўках і авечках» А. Астроўскага.

Дарэчы, удзел у спектаклях па п'есах гэтага вялікага рускага драматурга адкрыў нам выдатную асаблівасць актрысы — яе здольнасць не толькі арганічна жыць у асяроддзі купецкага Замаскварэчча, але і гэтак жа арганічна адчуваць і перадаваць яго мову — па-беларуску. У яе вуснах мова Астроўскага гучыць надзвычай арганічна, проста, праўдзіва і мякка, захоўваючы сваю незвычайную музычнасць, задушэўнасць і вобразнасць.

Створаныя ёю вобразы Шабловай («Позняе каханне»), Домны Панцялееўны («Таленты і паклоннікі»), Феліцаты («Праўда добра, а шчасце лепш»), сваці Красавінай («Жаніцьба Бальзамінава»), Кукушкінай («Даходнае месца») былі найлепшым сведчаннем таго, як арганічна можа гучаць на нашай сцэне Астроўскі.

Не толькі ў рускай класіцы Лідзія Іванаўна адчувала сябе лёгка і свабодна. Як у роднай стыхіі жыла яна ў майстэрскай камедыі «Скупы». Немагчыма забыць цудоўны дуэт яе Фразіны — абаяльнай, насмешлівай і задзірыстай — з непаўторным Гарпагонам — Г. Глебавым.

Адкрытая тэндэнцыянасць, нават публіцыстычнасць, уласцівая мастацтву актрысы, памножаная на шчырасць, палымяны тэмперамент, глыбокую пераконанасць, даюць заўсёды адзін і той жа эфект — глядач з першага ж з'яўлення артысткі на сцэне верыць ёй, прасякаецца яе верай, жыве аднымі з ёю пачуццямі і ўжо не можа быць абыякавым.

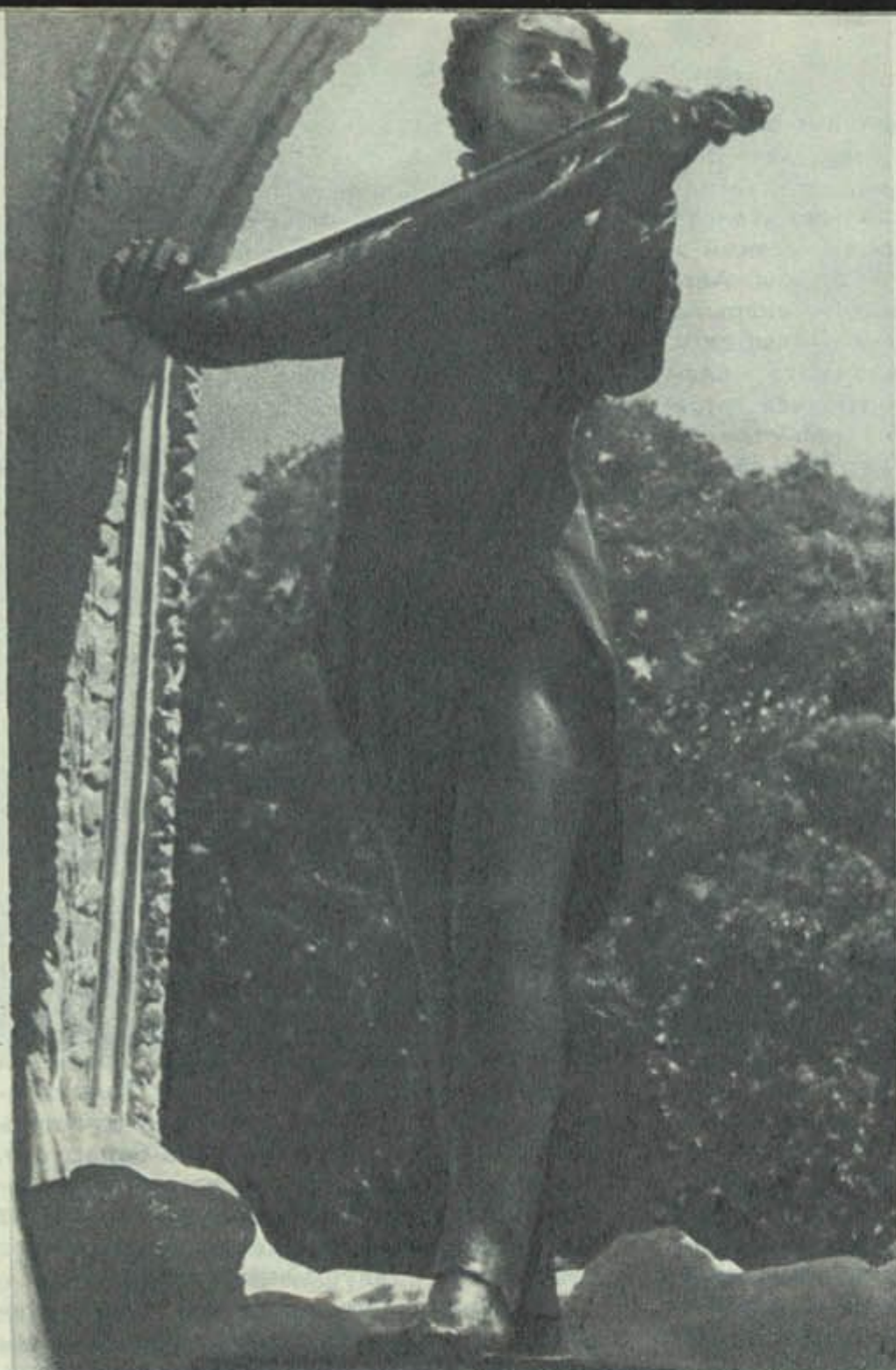
Успамінаючы выкананне адной з апошніх яе ролей — Марфы з спектакля «У мяцеліцу» па п'есе Л. Ляонава — сляпой, але відушчай сэрцам старой бальшавічкі, — пераконваешся яшчэ раз у магутнасці і свежасці таленту юбіляркі.

...Дзве немаладыя ўжо актрысы глядзяць на нас з партрэтаў сваімі мудрымі і яснымі вачыма. І вы адчуваеце, што гэта менавіта яны — жывое ўвасабленне лепшых традыцый купалаўскага тэатра — клічуць моладзь служыць гэтак жа самааддана, шчыра і сумленна народу, не замыкаючыся ў вузкія рамкі прафесійнальнага ўмельства, а заўсёды знаходзячы час і для кіпучай такой жа шматграннай, як і іх таленты, грамадскай дзейнасці... Няхай жа іх эстафету — жыцця-гарэння ў мастацтве і ў жыцці — падхопцяць новыя, маладыя пакаленні купалаўцаў.

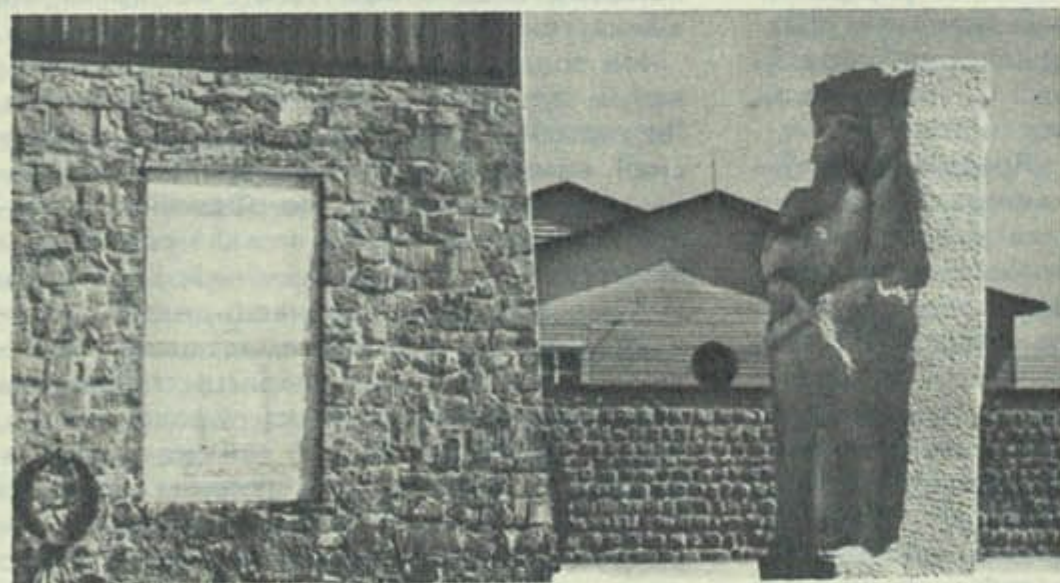
Тамара БУШКО

Вольга Уладзіміраўна Галіна.

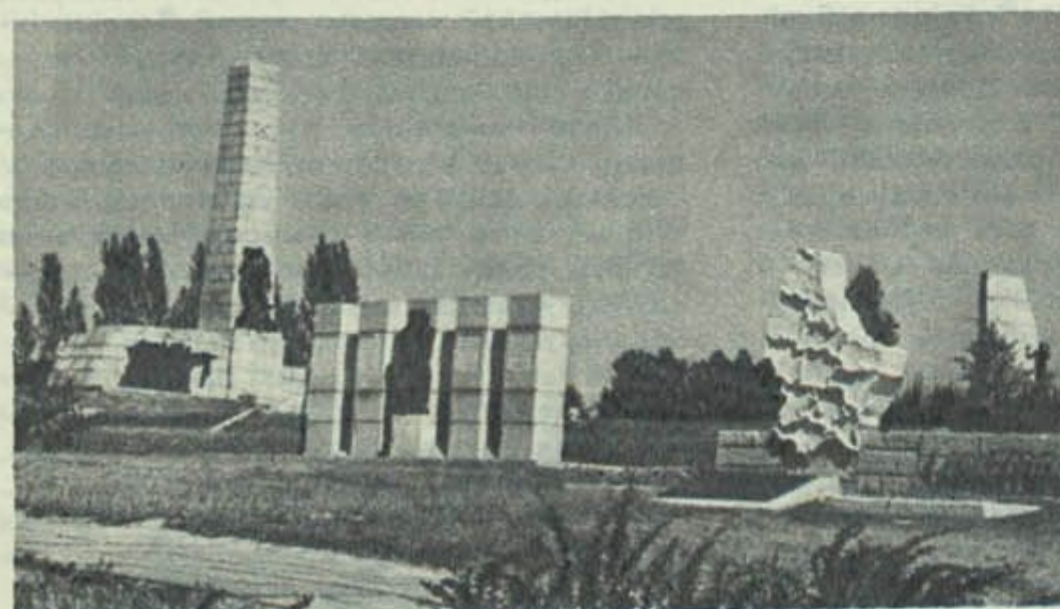

Кароль вальсаў навекі астаўся ў гарадскім парку.

Помнікі на тэрыторыі лагера Маутхаузен.

ПАМЯЦЬ СЭРЦА

Аўстрыя—прыгожая краіна! Яна прымае штогод мільёны турыстаў. Іх прыцягваюць снежныя вяршыні і зялёныя схілы Альп, блакітныя азёры. Аматы культуры наведваюць музей Моцарта, магілы Штрауса, Франца Шуберта, Бетховена. Старая Вена захапляе славуітай операй, аперэтай і знаёмым савецкім глядачам балетам на лёдзе. Вялікая і добра наладжаная індустрыя турызму прыносіць дзяржаве немалы прыбытак.

Але савецкіх турыстаў больш за ўсё прыцягвае старая Вена, якая захоўвае памяць загінуўшых савецкіх воінаў. У цэнтры сталіцы стаіць велічны строгі абеліск, які ўвечна памяць савецкіх салдат і афіцэраў, што загінулі пры вызваленні Вены ад гітлераўскіх захопнікаў.

На гарадскіх могілках, недалёка ад мармуровых пліт з імёнамі Штрауса і Бетховена, ляжаць гранітныя пліты з імёнамі Івановых, Пятровых, Кавалёвых... Яны аддалі сваё жыццё за тое, каб на вуліцах Вены больш ніколі не маршыравалі эсэсаўцы. На граніце высечаны словы С. Міхалкова:

Гвардейцы! Вы честно служили Отчизне.
От стен Сталинграда вы к Вене пришли,
Для счастья народа вы отдали жизни
Вдали от родимой Советской земли.

Слава вам—храбрые русские воины!
Ваше бессмертье над нами встает.
Доблестно павшие, спите спокойно,
Вас никогда не забудет народ.

Удзячная Вена захоўвае памяць аб нашай арміі-вызваліцельніцы. Адзін з мастоў цераз блакітны Дунай названы імем Маршала Маліноўскага, войскі якога ўварваліся ў горад па гэтаму мосту.

І яшчэ адзін помнік-напамін стаіць на аўстрыйскай зямлі. Ён гаворыць, што тут, на тэрыторыі канцэнтрацыйнага лагера Маутхаузен, ад рук фашыстаў загінула больш 32 тысяч савецкіх вязняў. Побач—іншыя помнікі. За 4 гады фашысты знішчылі ў Маутхаузене 123 тысячы чалавек розных нацыянальнасцей з розных дзяржаў.

Імёны многіх з іх невядомы. Таксама не ведаем мы імён тых савецкіх лётчыкаў, якія, падрыхтаваўшы паўстанне, напалі на ахову. Адзінай іх зброяй былі вогнетушыцелі, знятыя са сцен. Многія загінулі, кінуўшыся на калючы дрот, многія загінулі ад куль катаў, толькі адзінкі прарваліся.

«Рускія паказалі нам прыклад аднадушнасці, згуртаванасці, веры ў перамогу». Гэта сказаў Мануэль Гарсія, былы вязень Маутхаузена, цяпер дырэктар гэтага лагера-музея.

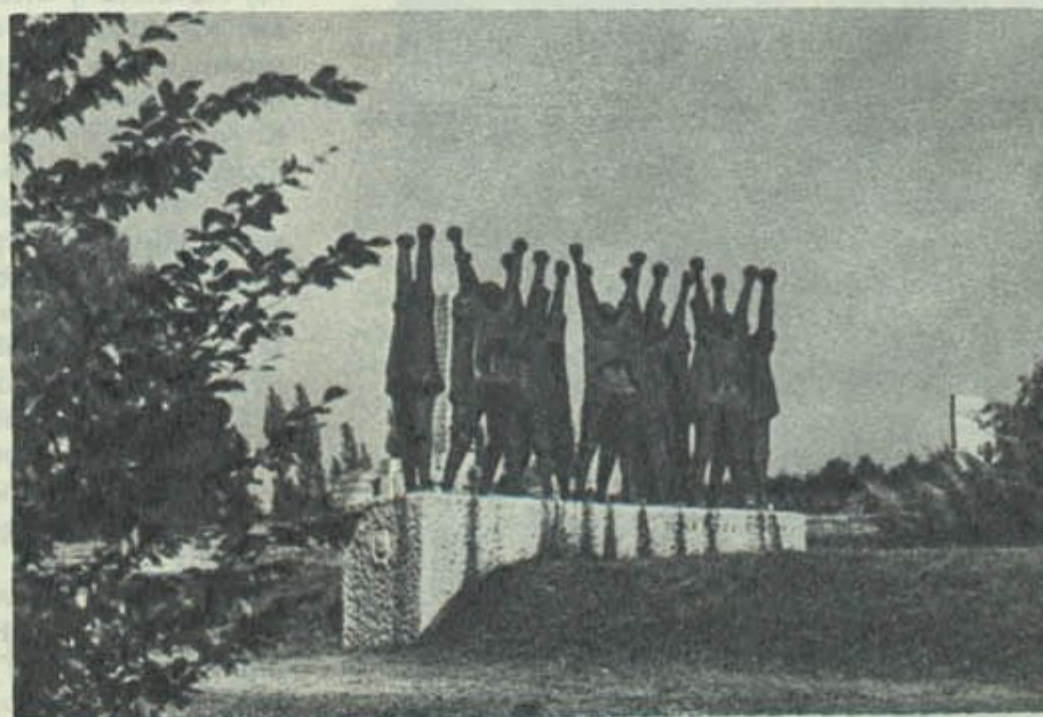
Каля ўваходных варот стаіць помнік з беласнежнага мармuru. Мужны твар, горда ўзнятая галава. Так глядзеў на фашысцкіх катаў генерал-лейтэнант Д. М. Карбышаў, калі яны ў бясцільнай злосці марознай лютаўскай ноччу ля сцяны лагера аблівалі героя вадой, пакуль ён не застыў, ператварыўшыся ў ледзяны слуп.

Палітыя крывёю каменні лагера, помнікі, печы крэматорыя—усё нагадвае пра жахлівую трагедыю і ўсклікае: «Гэта не павінна паўтарыцца!» І каб гэта сапраўды не паўтарылася, трэба напаміць панам з суседняй ФРГ: нішто не забыта, і чалавецтва не дапусціць адраджэння фашызму.

Ю. ПІГАРАУ

Помнік Герою Савецкага Саюза генералу Д. М. Карбышаву.

Гэта не павінна паўтарыцца!

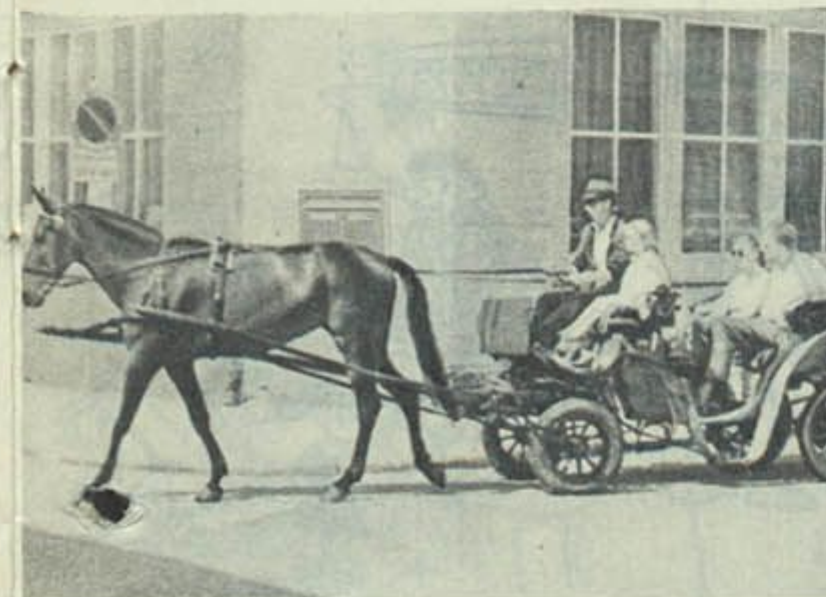
Помнік Францу Шуберту.

Возера ў перадгор'ях Альпаў.

Куток Вены.

Для аматараў экзотыкі.

ПРАЦАЎНІК БЕЗ СТОМЫ

У красавіку гэтага года спаўняецца семдзесят год з дня нараджэння Ільі Гурскага — пісьменніка, імя якога вядома не толькі ў нас на Беларусі, а і шырокаму чытачу за межамі нашае рэспублікі. Калі б задацца мэтай нейкім адным словам вызначыць жыццёвы і творчы шлях Ільі Гурскага, то, мусіць, самым вычарпальным было б слова: працаўнік.

Ад дзяцінства і юначых год і да самай глыбокай сталасці — крыніцай, з якой чэрпае натхненне пісьменнік, з'яўляецца праца. Сам Ілья Гурскі ў сваім аўтабіяграфічным нарысе, змешчаным у «Пяцідзесяці чатырох дарогах», зборніку аўтабіяграфій беларускіх пісьменнікаў, так піша пра сябе:

«Перш за ўсё я люблю працу, я ў ёй адчуваю неабходнасць. Праца красіць і славіць. Работа, якая б яна ні была, мяне толькі прыемна стамляе. Горш нічога не рабіць. Асабліва я люблю творчую працу. Напішаш старонку-другую, і калі адчуваеш, што ніштавата атрымалася — гатоў спяваць...».

На гэтым неабходна спыніцца і дадаць: не адзін беларускі пісьменнік выйшаў на літаратурную дарогу з дапамогай Ільі Гурскага, не адзін адчуў падтрымку яго добразычлівай сяброўскай рукі ў тыя гады, калі ён быў рэдактарам часопіса «Беларусь» і сваёй парадай і шчырым словам старэйшага таварыша абнадзейваў, акрыляў, цвёрда наказваў кожнаму маладому: працуй і ведай, што толькі ў працы гартуецца талент і характар пісьменніка...

У мяне і дагэтуль захоўваецца сціплая паштовачка яшчэ з тысяча дзесяцісот сорак шостага года, напісаная мне Ільёй Гурскім у адказ на маю аповесць «На прастор жыцця». Як на сённяшні погляд і разуменне, дык тая першая мая літаратурная спроба больш заслугувала суровай крытыкі, чым добразычлівай пахвалы. А ў паштовачцы Ільі Гурскага гаварылася, што нічога: нявпрытныя маладосць, тым больш у літаратуры, — справа не безнадзейная. Прыйдзе час — і прыйдзе вопыт. Толькі трэба больш вучыцца, больш чытаць, больш працаваць. І, самае галоўнае, умець быць патрабавальнай да сябе...

...Ілья Данілавіч Гурскі нарадзіўся ў красавіку 1899 года. У сялянскай сям'і ў вёсцы Замосце, на Уздзеншчыне. Сям'я будучага пісьменніка, мусіць, мала чым адрознівалася сярод сваіх аднавяскоўцаў. Хлеба хапала да каляд, «навукай» валодаў у хаце толькі адзін бацька — умеў распісацца на казённай паперы. На маці, як і на ўсякай жанчыне-сялянцы, ляжаў увесь клопат: пра дзяцей, пра гаспадарку, пра поле...

Пасля народнае школы паўстала пытанне: што рабіць далей? Ісці ў пастухі ці ісці «у людзі» — зарабляць кавалак хлеба нейкім іншым чынам? Вясною 1914 года пятаціцігадовы хлопчун едзе шукаць свае долі аж у Петраград... Няветла стрэла яго «паўночная сталіца». Добра, што знайшоўся першы прытулак у начлежцы — сутарэнні, якое нагадвала хутчэй пячору, чым людское жыллё... Мара працаваць на заводзе так і засталася марай. Добра, што застаўся ў пякарні «мужычком» — так звалі там падсобных рабочых. Гэта было ўжо нейкім прытулкам у жыцці, давала кавалак хлеба і нейкую магчымасць аглядзецца, як і чым жывуць навокал людзі. Аднак, аглядзеўшыся і сёе-тое ўжо навучыўшыся разумець, дапытлівы юнак не мог задаволіцца толькі тым, што давала яму пякарня. Майстры, булачнікі і кандытары, хоць і былі пралетарыямі, аднак разрозненымі і не арганізаванымі. Іх інтарэсы далей набыцця ўласнай пякарні не прасціраліся. Ажыццявіўшы «мару», многія співаліся і націліся на дно людскога няшчасця... Не, першая дарога была не тая, якая мроілася і якая снілася.

У настрычніку 1916 года Ілья паступіў на Абухаўскі завод качагарам на паравоз — у чыгуначны аддзел. Не было ме-

Ілья Данілавіч Гурскі.

жаў радасці. Пра абухаўцаў ішла слава яшчэ з 1901 года, з дня першай у Расіі палітычнай стачкі. Нялёгкая праца качагара па дзесяць — дванаццаць гадзін у сутні хоць і стамляла, але і падабалася. Падабалася згуртаванне рабочае асяроддзе, якое вучыла і гартавала.

Распаўсюджванне лістовак, рэвалюцыйных песні, масавыя мітынгі на вуліцах і плошчах, чырвоныя сцягі і лозунгі: «Далой самадзяржаўе!», «Далой вайну!», «Хлеба!», «Мір хцінам, вайна палацам!..» Лютаўская рэвалюцыя. Братанне паміж салдатамі і рабочымі... На Абухаўскім заводзе, як і на іншых заводах рэвалюцыйнага Петраграда, выступаюць дзеячы бальшавіцкай партыі. Незабыўны дзень — перад рабочымі выступаў Уладзімір Ільіч Ленін. Затым ліпенскія дні 1917 года. Ленін выступіў з балкона палаца Кшасінскай перад дэманстрантамі, сярод якіх гэтак жа гарэў агульным рэвалюцыйным настроем і юнак з глухой беларускай вёскі...

У 1919 годзе Ілья Гурскі трапляе ў Чырвоную Армію — камісарам роты. Былі паходы, былі атакі, былі шпіталі...

Пасля дэмабілізацыі з радой Чырвонай Арміі ў 1924 годзе працаваў у Наркомаце асветы БССР. Адначасова скончыў рабфак, а потым БДУ. Вучыўся ў аспірантуры Акадэміі навук БССР. А як пачалася Вялікая Айчынная вайна — зноў стаў салдатам. Працаваў у «Красноармейской правде», у газетах «За Савецкую Беларусь», «За свабодную Беларусь», у сатырычным часопісе «Партизанская дубінка».

Ілья Гурскі — аўтар шматлікіх артыкулаў, нарысаў, апавяданняў, п'ес, апавесцей і раманаў. «Лясныя салдаты», «Над Нёманам», «На родных гонях», «Зары на сустрэчу», «Выбраныя творы», «Неспанойныя характары», «У вялікай дарозе», «У агні», «Родная дарога», «Вецер веку»...

І гэта далёка не поўны пералік. У гэтым годзе Ілья Гурскі не толькі святкуе свой ганаровы юбілей. У яго і яшчэ адно свята: закончаны і здадзены ў рэдакцыю новы раманы. Пісьменнік у дарозе. Пісьменнік у рабоце. І, значыць, няма гаворкі пра ўзрост... Ільі Гурскаму ўсяго толькі семдзесят.

Пажадаем яму доўгай творчай маладосці!

Алена ВАСІЛЕВІЧ

САРДЭЧНІК

Эбі ЛЭЙН

Мал. К. Ціхановіча

Эбі Лэйн — сучасная амерыканская пісьменніца-гумарыстка. Яе апавяданні вельмі дынамічныя і маюць нечаканыя канцоўкі. У іх часта высмейваецца амерыканскі лад жыцця. «Сардэчнік» — адно з іх.

хто можа стукнуць кулаком па сталае, крыкнуць: «Я хачу!», і — атрымаць усё, што пажадае. Яго імя і прозвішча — Дэні Аргосі. У яго ёсць (праўдзівей, была) прыгожая жонка, родам з Аўстраліі. Да трыццаці гадоў яна выходзіла ў манастыры, а трапіла туды яшчэ дзесяцімесечным дзіцем.

Звалі яе Элізабет. Імя, поўнае паззіі. Дэні захаваўся ў яе з першага позірку і адразу вырашыў ажаніцца, хоць Элізабет нарадзілася ў небагатай сям'і.

Нягледзячы на тое, што і характары, і погляды ў іх, здавалася, былі зусім розныя, яны павянячаліся. Элізабет выглядала шчаслівай, хоць муж быў амаль на трыццаць гадоў старэйшы за яе. Некалькі гадоў муж і жонка Аргосі рэгулярна з'яўляліся на прыёмах і званых вечарах. Але ў адзін няшчасны дзень бізнесменам авалодала нейкае недамаганне. З'явіўся боль у страўніку, пжотка, галавакружэнне...

— Мой любы, табе абавязкова трэба звярнуцца да ўрача. У такім стане проста нельга займацца справамі, — гаварыла яму Элізабет.

— Але, галубка мая, як я магу паддавацца хваробе, калі ў мяне столькі спраў, што я не ведаю, за якую ўзяцца! — адказаў ён.

Аднак Элізабет усё ж удалося завесці мужа да славуэтага спецыяліста. Трапіўшы ў яго кабінет, хворы змушаны быў распрануцца, круціцца направа і налева, дазваляць урачу аглядаць сябе літаральна з усіх бакоў, а потым здаць на аналіз сваю кроў і — я ўжо не стану ўдакладняць — што яшчэ... Нарэшце спецыяліст сказаў яму:

— Дарагі сэр, вы мне не падабаецеся...

— Што ў мяне такое? — спалохана спытаў Дэні.

— Выбачайце за шчырасць, але, па-мойму, вы вельмі хворы... Паслухайце добрай парады — звярніцеся яшчэ да ўрача Барбосы і папрасіце яго аглядаць вас. Дзве пары вачэй лепей, чым адна... Тым больш, што хоць ён і малады, але ў яго слава. Скажу вам шчыра: я б вельмі хацеў, каб ён са мной не згадзіўся...

Устрыможаны Дэні неадкладна пайшоў і да маладога свяцілы. Той аглядзеў яго самым уважлівым чынам і поўнацю падтрымаў заключэнне свайго калегі: Дэні сапраўды цяжка і невылечна хворы.

— Дык гэта канец? — знайшоў у сабе яшчэ адвагу спытаў Дэні.

— У вас наперадзе самае большае два-тры гады жыцця... — адказаў доктар Барбоса.

— Усяго два-тры гады?!

— Так. Ды і то пры ўмове, што вы кінеце курцы, будзеце трымацца далей ад жанчын, прытрымлівацца самай строгай дыеты, рана класціся спаць і рана ўставаць. Гэта, бадай, дазволіць вам працягнуць яшчэ пару гадоў. А інакш...

— А інакш? — Дэні глядзеў на яго ўмольна.

Доктар Барбоса выразна ўзняў вочы да столі.

Аднак Дэні быў чалавекам цвёрдым і ўмеў сустракаць няўдачы са стойкасцю філосафа, таму не паддаўся паніцы і вокамгенна прыняў рашэнне. Вярнуўшыся дадому, ён пазваў да сябе Элізабет, пасадзіў побач з сабою і, трымаючы яе за руку, сказаў:

— Паслухай, Лізі, мне засталося жыць некалькі гадоў і то пры ўмове, калі я буду весці самае памяркоўнае жыццё... Я ўжо стары, а ты ў росквіце сіл. Я не магу дазволіць, каб ты заставалася са мной, пакуль цягнецца гэтая агонія... Таму я даю табе поўную свабоду. Я кахаю цябе, не магу жыць без цябе, але мы павінны развесціся. І я паеду... Вельмі далёка: у Егіпет, у Японію, у Італію. Куды-небудзь!

Элізабет, безумоўна, сказала яму, што яе сэрца не вытрымае разлукі, што яна горача любіць свайго Дэні, што толькі з ім яна можа быць шчаслівай...

Праз некалькі тыдняў суд скасаваў іх шлюб. Элізабет атрымала каля двух мільёнаў долараў. Дэні адправіўся ў вандроўку. Кіраваць сваімі прадпрыемствамі да той пары, пакуль ён жывы, даверыў акцыянернаму таварыству, а потым уладальніцай павінна была стаць Элізабет.

Мінуў год. Боль у страўніку, галавакружэнне і іншыя з'явы яго больш не турбавалі. Але гэта яго не цешыла: абодва медыцынскія свяцілы перасцерагалі яго, што менавіта тады, калі знікнуць усе непрыемныя адчуванні, хвароба падыдзе да кульмінацыі, і канец стане яшчэ бліжэй... Ад Элізабет не было

Здарэнне, пра якое раскажэцца ў гэтай навеле, сталася з адным з маіх знаёмых, амерыканцам. Гэта праўдзівая гісторыя, хоць яе маглі і выдумаць, — настолькі яна арыгінальная.

Дык вось, гэты мой знаёмы з Нью-Йорка — вельмі багаты чалавек, уладальнік прадпрыемстваў, прэзідэнт таварыстваў і кампаній. Карацей, вельмі ўплывовы бізнесмен. Адзін з тых,

Праметэй.
Мал. Ю. Кляпацкага.

ГУМАР

— Не верыш, што я цябе кахаю?! Ну, хочаш, на другі год з табою застаўся.

Мал. І. Кашкарова і Н. Станілоўскага.

— Прашу адлупцаваць майго ўнука, сіл маіх няма...

Мал. А. Штабеля.

ніякіх вестак. Ён працягваў ездзіць па свеце.

Мінуў другі год. Дэні, як і раней, адчуваў сябе выдатна, а смерць усё не прыходзіла. Здзіўлены і нават занепакоены, ён звярнуўся да самага вядомага спецыяліста ў Еўропе.

— Вы сцвярджаеце, што хворы?! — усклікнуў урач. — Вы, дарагі сэр, здаровы, як кіт!.. Паверце мне, вы будзеце жыць да ста гадоў. Хацеў бы я ведаць, хто гэтыя два ёлупы, якія прадказалі вам хуткую смерць!..

Дэні адразу звярнуўся да другога ўрача, да трэцяга, чацвёртага, пятага... І ўсе давалі такія самы адказ. Тады, ужо зусім раз'юшаны, ён вярнуўся ў Нью-Йорк. Там ён спачатку хацеў наведваць свайго першага ўрача, але быў прыёмна здзіўлены, калі дазнаўся, што гэты буйны спецыяліст год таму назад памёр. І вось тут (на сваё няшчасце!) Дэні вырашыў спagnaць злосць на доктару Барбосе і пайшоў да яго.

Ён націснуў кнопку званка.

Дзверы адчыніла жонка доктара Барбосы.

— Элізабет?!

Так, так — жонка ў доктара была Элізабет!..

— Ты... ты?! — ледзь чутна прамовіў Дэні і ўпаў, як падкошаны.

На шум з кабінета выйшаў сам доктар. Памацаўшы ў Дэні пульс і не адшукаўшы прыкмет жыцця, ён зазначыў:

— Вось бачыш, мая дарагая, я ж казаў, што ён доўга не працягне. Самае большае пару гадоў!..

Элізабет глянула на яго сваімі яснымі вачыма і ўздыхнула:

— Бедны стары Дэні!..

Пераклаў на беларускую мову Я. ДУБОВІК.

Мама, пачытай!

САХАТЫ

Віталь КОСТЫЛЕЎ

Апавяданне

Мал. Л. Шапінкі

ДАРОСЛЫМ наша гульня ў вайну не падабалася — шмат шуму, і мы пачалі гуляць за вёскай, на ўзлеску. Выкапалі сапраўдны акуп — шырокі, глыбокі. Акуп замаскіравалі: перакінулі цераз яго жэрдачкі, на іх накідалі яловых лапак.

Добры атрымаўся акуп. Толькі выкапалі яго на бяду.

Аднойчы, на зыходзе начы, калі яшчэ не развіднела, уся вёска прагнулася ад гучнага, тужлівага рыку сахатага, лася. Многія, а ўжо мы, хлопцы, у першую чаргу, высыпаў на вуліцу. На ўзлеску, каля нашага акупа, стаяў сахаты. Ён то апускаў рагатую галаву да акупа, то задзіраў яе высока і тужліва роў, быццам клікаў на дапамогу.

— Змітрок! — закрычалі жанчыны паляўнічаму. — Мясца само з лесу прыйшло, у кацёл просіцца. Пальні з ружжа!

Паляўнічы, Змітрок Максімавіч, выйшаў з ружжом, але страляць не стаў.

— Бяда нейкая, — сказаў ён. — Так тужыць сахаты можа толькі па сваёй сяброўцы.

Людзі накіраваліся да ўзлеску, і сахаты павольна, азіраючыся на акуп, адступіў у лес.

Паляўнічы казаў праўду. У акуп правалілася маладая ласіца. Падаючы, яна зламала хрыбет і цяпер бездапаможна ляжала на дне акупа, змучана, пакутліва глядзела на людзей.

Нас, хлопцаў, паслалі ў суседнюю вёску па ветэрынара. Але выратаваць ласіцу не ўдалася.

На наступную раніцу вёску разбудзіў той жа гучны, тужлівы рык сахатага. Я кінуўся да акупа: лось стаяў каля нашага акупа, высока задраўшы галаву, і трубіў.

Яго ніхто не спудзіў. Калі зусім развіднела і на калгасным дварэ затарахцелі машыны, лось павольна, апусціўшы галаву, пайшоў у лес.

Ён прыйшоў на тое самае месца і заўтра і паслязаўтра, на трэці і чацвёрты дзень. І ўсё трубіў — гучна і жаласна, клікаў сваю ласіцу.

Я прачынаўся з першым трубным гукам, прыліпаў да акупа і глядзеў на ляснога асілка, на яго шырокія, галінастыя рогі. Пярэднія ногі ў сахатага былі вышэйшыя, больш зграбныя, чым заднія. Шыя выгнутая, моцная, з кароткай грывавай. Морда ні каровы, ні каня, тупаносая, з гарбінкай. Барада — як у казла. Хвост кароткі. Калі ён задзіраў галаву, гэта быў дужы, грозны звер. Але як толькі пачынаў журботна трубіць — яго рабілася шкада.

Да акупа, калі лось адыходзіў, пачалі прыносіць хто хлеба, хто травы, хто вады ў карыце. Лось ні да чаго не дакранаўся.

Цэлы месяц прыходзіў сахаты на месца гібелі ласіцы. А аднойчы не прыйшоў. Колькі я ні глядзеў у акуп — не відаць сахатага.

Я пабег да паляўнічага.

— Значыць, больш не прыйдзе, — сказаў Змітрок Максімавіч, — можа, што здарылася з сахатым, а можа, перайшоў ён у іншыя лясы, каб забыць пра сваю бяду.

— Прапала жонка!
— А вы ва ўсе цырульні званілі?

Мал. І. Кашкарова і
Н. Станілоўскага.

ВЕСЕЛА спявае сінічка, вітаючы вясну. У блакітным небе звяняць званочкамі жаваранкі, а над балотам чубатая кнігаўка пытаецца: «Чые вы, чые вы?» Цэлую зіму яе не было ў родных краях, а таму і сустракае кнігаўка з цікаўнасцю кожнага, хто ні стрэнецца: чалавека, птушку, зайчыка.

Прыйшла вясна, прынесла сонца, цяпло, цурчанне ручайкоў! Прачнуліся звяры ад доўгай спячкі, прыляцелі птушкі з далёкіх краёў.

Дзе ж яны былі, чаму штогод адлятаюць, робячы цяжкі зімовы шлях, а потым вяртаюцца назад?

З даўніх часоў людзі звярнулі ўвагу, што ўвосень птушкі некуды знікаюць, а вясной зноў паяўляюцца. Доўга не маглі разабрацца ў гэтым. У старажытнай Грэцыі лічылі, што зязюля ператвараецца ў ястраба, грак у варону, а ластаўкі закопваюцца ў іл.

Паклаў канец усім казкам дацкі вучоны Мартэнсон у 1899 годзе. Ён упершыню надзеў на лапкі птушак лёгкія колцы са сваім адрасам і праз год атрымаў здалёк паведамленне пра забітую там качку з колцам.

З гэтага часу пачалося паступовае разгадваанне таямніц і прычын птушых пералётаў. Кальцаванне птушанят і дарослых птушак памагло даведацца пра месцы зімовак, прасачыць шляхі пералётаў, вызначыць хуткасць палёту і нават даведацца, колькі год жывуць птушкі.

У Беларусі кальцуюць пералётных птушак супрацоўнікі запаведнікаў, Акадэмія навук БССР, студэнты-біёлагі, паляўнічыя, юныя натуралісты.

Стала вядома, што гракі з Беларусі зімуюць у Чэхаславакіі, Венгрыі, Германіі, Бельгіі і Францыі. Шпакі — на поўдні Англіі, у Галандыі, Італіі і нават у Алжыры. Многія вадаплаўныя (качкі, гусі) і кулікі праводзяць зіму каля берагоў Балтыйскага мора, у Даніі, Галандыі, Англіі і Францыі. Шэрую мухалоўку з Беларусі сустралі ў Партугаліі, а чырвонага коршака — на поўдні Францыі. На самы поўдзень забраліся буслы і чаплі. Знятыя з іх лапак колцы былі прысланы з Афрыкі: Радэзіі, Эфіопіі і Танзаніі.

Якія ж прычыны пералётаў? Што прымушае птушак кідаць месцы, дзе яны нарадзіліся, і ляцець у нязведаныя далёкія краі?

Галоўная прычына — гэта надыход халадоў і голад, які прыходзіць разам з ім. Птушкі — цеплакроўныя жывёлы, маюць пастаянную тэмпературу цела. Каб падтрымліваць гэтую тэмпературу, неабходна вялікая колькасць корму, а яго ў халады становіцца ўсё менш і менш. Насякомыя залезлі ў зямлю, у шчыліны кары дрэў, забраліся пад апалае лісце. Жабы апусціліся на дно вадаёмаў. Схаваліся яшчаркі ва ўтульных месцах, заляглі ў глыбокія норы і заснулі да вясны суслікі і іншыя звяры. Птушкі не маюць гэтай магчымасці. І тады яны збіраюцца ў чародкі і паступова адлятаюць туды, дзе цёпла, дзе дастаткова ежы. Самымі першымі пакідаюць родныя месцы ластаўкі, стрыжы, зязюлі, г. зн. тыя птушкі, якія харчуюцца лятаючымі насякомымі і іх лічынкамі. Вяртаюцца ж гэтыя птушкі пазней за іншых, калі ўжо веснавое яркае сонца прагрэе зямлю, калі паявіцца іх пастаянны корм: мошкі, мухі, камары.

Як жа ляцяць птушкі? Адны ўдзень, другія толькі ўначы. Жоравы, гусі, качкі, шпакі ляцяць чародкамі, а вальдшнепы і многія драпежныя птушкі ў адзіночку. Звычайна палёт адбываецца на вышыні 300—500 ме-

Кадр з кінафільма «24-25 не вяртаецца».

«Нейтральныя воды» — так называецца новая шырокаэкранная мастацкая кінакарціна, створаная рэжысёрам Уладзімірам Беранштэйнам на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага па сцэнарыю В. Вендзялоўскага і В. Салаўева. Фільм расказвае пра будні ваенных маракоў, якія ахоўваюць рубяжы нашай краіны, пра палітычны і маральны паядынак паміж камандамі савецкага ваеннага судна «Горды» і амерыканскага карабля «Кунц», якія сустраліся ў нейтральных водах у момант абвастрэння міжнароднай сітуацыі.

У гэтай «вайне нерваў» раскрываюцца характары савецкіх

траў, але іншы раз птушкі падымаюцца на вышыню ў 1000 метраў і вышэй. Дробныя птушкі ляцяць амаль над зямлёй.

Большасць птушак ляціць па пэўных дарогах. Вадаплаўныя — уздоўж буйных рэк і берагоў мораў. Шматлікія дробныя птушкі з вялікага атрада вераб'іных не прытрымліваюцца пастаянных дарог, а ляцяць шырокім фронтам над ляснымі масівамі, пазбягаючы мора, вялікіх азёр і гор.

Дзякуючы кальцаванню і пры дапамозе авіяцыі ўдалося вызначыць хуткасць руху птушак у час пералётаў. У сярэднім яна роўная 40—80 кіламетрам за гадзіну. Дробныя птушкі ляцяць з хуткасцю 30—48 кіламетраў за гадзіну, вароны 50—72, шпакі і сокалы да 80 кіламетраў, качкі 71—95, а стрыжы да 100 кіламетраў і хутчэй.

Ну а што ж рабілі птушкі там, далёка ад месца гнездавання, у чужых краях? А можна сказаць, нічога. Яны не спяваюць там вясёлых сваіх песень, не звываюць гнёздаў і, вядома, не выводзяць птушанят. Цэлымі днямі нашы пярнатыя пералётаюць там з месца на месца ў пошуках корму, накопліваюць сілы для цяжкага пералёту назад. Яны чакаюць не дачакаюцца таго дня, калі змогуць сабрацца зноў у чараду і пакінуць гэтыя чужыя, непрыветныя краі. А ўжо як падымуцца і рушаць у дарогу, дык тут іх нічога не спыніць: ні вецер, ні бура, ні халады. Перачакаўшы непагадзь у якім-небудзь укрыцці, птушкі зноў падымаюцца ў паветра і ляцяць уперад у бок жаданай радзімы, насустрач цёпламу веснавому сонцу.

Б. ЯФРЭМАЎ, біёлаг

ЛЯЦЯЦЬ ПЕРАЛЁТНЫЯ ПТУШКІ...

Кадр з кінафільма «Стрэл на перавале».

маракоў, іх светапогляд, у аснове якога—усведамленне свайго абавязку перад Радзімай, імкненне да міру ва ўсім свеце.

У галоўных ролях здымаліся Кірыл Лаўроў, Уладзімір Чацверыкоў, Аляксандр Патапаў.

Выходзіць на экран мастацкая кінастужка «24-25 не вяртаецца» вытворчасці Рыжскай кінастудыі. Аўтары сцэнарыя—Анатоль Імерманіс і Гунар Цыруліс (пры ўдзеле М. Блеймана), рэжысёр-пастаноўшчык—Алоіз Брэньч.

У адной з рыжскіх клінік украдзена эксперыментальная партыя вітафану—радыёактыўнага лекавага прэпарата. Справа ўскладняецца тым, што хворыя, якія пачалі ўжываць гэтае лякарства, цяпер без яго могуць загінуць...

Хто арганізаваў крадзеж медыкаментаў? Хто ўдзельнічаў у афёры? Гэтыя пытанні займаюць следчага Мару. Маладая жанчына толькі нядаўна стала супрацоўнікам міліцыі, і гэта яе першае адназначнае заданне.

У галоўнай ролі здымалася папулярная савецкая кінаактрыса Жана Болатова.

Убачаць глядачы і новую мастацкую кінааповесць «Новенькая», пастаўленую рэжысёрам

Паўлам Любімавым на кінастудыі імя М. Горкага па свайму сцэнарыю, напісанаму ў садружнасці з С. Токаравым.

Гэта фільм аб спорце з усімі яго цяжкасцямі, з сур'ёзнымі праблемамі, фільм аб спартсменах, маладых і не вельмі, гэта размова пра тое, як прыходзяць у вялікі спорт і адыходзяць ад яго.

Галоўныя ролі выконваюць Ірына Елісеева, Іна Макарава, Зінаіда Славіна.

Кіргізскія кінематаграфісты перадаюць на суд глядачоў новую мастацкую кінастужку «Выстрал на перавале». Фільм пастаўлены рэжысёрам Б. Шамшыевым па матывах аповесці класіка казахскай літаратуры М. Ауэзава «Выпадан на Кара-Караш». Дзея карціны адбываецца ў гады першай рускай рэвалюцыі.

У самых юных глядачоў асабліваю цікавасць выкліча новы мастацкі кінафільм «Арляняты Чапая» вытворчасці Маскоўскай кінастудыі імя М. Горкага. Аўтары сцэнарыя—Анатоль Шайкевіч і Ірына Шведова, рэжысёр-пастаноўшчык—Юрый Пабеданосцаў.

Каб трапіць на фронт, у дывізію Чапаева, Ленка Юрлова

Кадр з кінафільма «Арляняты Чапая».

падстрыгла валасы і пераапарнулася ў хлопчыка. Так у камбрыга Кастрова з'явіўся шустры і старанны ардынарац. А былы вучань машыніста Ваня за рэдкае ў той час уменне друкаваць на машыныцы быў адразу ж накіраваны ў штаб...

У ролі Ленкі здымалася вучаніца рамеснага вучылішча Лена Кашчэва, у ролі Вані—маскоўскі школьнік Валодзя Петухоў.

Р. КАПЛЯ

З КОЖНЫМ годам усё лепей, багацей жывуць савецкія людзі. Заробак дазваляе ім ужываць дабраякасныя, смачныя, высокакаларыйныя прадукты. Аднак сучаснае жыццё, якое характарызуецца высокай нервова-псіхічнай напружанасцю і малой фізічнай актыўнасцю, уносіць свае папраўкі ў праблему харчавання. Не ўлічваць гэтага—значыць наносіць шкоду свайму здароўю.

Залішняе высокакаларыйнае харчаванне, якое не адпавядае энергастратам арганізма, прыводзіць да атлусцення, залішняй вагі, спрыяе развіццю атэрасклерозу і іншых парушэнняў абмену рэчываў.

Так што паняцце «паправіўся» не азначае «паздараеў».

Вядома, не трэба думаць, што крыніцай усіх бед з'яўляецца тлушчавая тканка. Тлушч, якому прыпісваецца рад адмоўных уласцівасцей, у прыватнасці развіццю атэрасклерозу, з'яўляецца пастаўшчыком раду жыццёва неабходных кампанентаў. Ён змяшчае актыўныя біялагічныя кампаненты, якія адыгрываюць важную ролю ў прадукцыі атэрасклерозу. У рацыянальным харчаванні павінны быць прадстаўлены і бялкі, і вугляводы, і вітаміны, і мінеральныя солі, і тлушчы,—але ўсё ў меру.

Каля 90% усіх выпадкаў лішняй вагі звязана з няправільным харчаваннем. Значыць, колькасць ежы трэба абмежаваць і адначасова павялічыць фізічную нагрузку. У сярэднім можна лічыць, што пры ўмерана абмежаваным рацыёне сутачная норма бялка 100 грамаў, тлушчу 80—90 грамаў, вугляводаў 350—400 грамаў. Колькасць бялка жывёльнага паходжання павінна складаць 50—60% сутачнай нормы, прычым палавіна забяспечваецца за лік малочных прадуктаў.

ХАРЧАВАЦА Ў МЕРУ

Тлушчавую частку рацыёна мэтазгодна забяспечыць так: адна чвэртка—сметанковае масла, другая чвэртка—алей, а астатняя палавіна—тлушч, які змяшчаецца ў саміх харчовых прадуктах. На долю цукру павінна прыпадаць не больш 20% з агульнага ліку вугляводаў. Пажадана, каб за кошт бульбы, гародніны і фруктаў забяспечвалася не менш 30% агульнай колькасці вугляводаў.

Сутачны рацыён найлепей размеркаваць наступным чынам:

Першае сняданне	600—700 калорый
Другое сняданне	300—400 »
Абед	900—1000 »
Вячэра	600 »

Агульная колькасць хлеба ў сутачным рацыёне не павінна перавышаць 400 г. Супу—не больш як паўталеркі. Пры адчуванні голаду паміж прыёмамі ежы рэкамендуецца фрукты. За гадзіну да сну карысна выпіць шклянку сыравашы або кефіру, з'есці яблык. Мясныя стравы больш аднаго разу на працягу дня не рэкамендуецца (сняданне ці абед). Яйкі—па аднаму на дзень або па два праз дзень. Гарніры—пераважна бульбяныя і з гародніны. Крупныя стравы і макароны трэба абмежаваць.

У харчовым рацыёне павінны быць малочнакіслыя прадукты, зялёная гародніна, чорныя парэчкі, чарнаплодная рабіна, памідоры, яйкі.

Малочнакіслыя прадукты лёгка і хутка засвойваюцца ў арганізме. Яны ўплываюць на кішэчную мікрафлору чалавека, падаўляюць гніласныя працэсы ў кішэчніку і абмяжоўваюць утварэнне шкодных прадуктаў гніення, якія атручваюць арганізм.

У зялёнай гародніне ёсць рэчывы, якія добра дзейнічаюць на стан сасудаў, умацоўваюць іх, робяць больш эластычнымі і моцнымі. Ёсць у ёй і рэчывы, якія паляпшаюць работу стрававальных залоз і кішэчніка. Зялёная гародніна змяшчае вельмі актыўны комплекс вітамінаў і багаты асартымент мінеральных солей, у тым ліку мікраэлементаў. Нарэшце, зялёная гародніна павышае смак і паляпшае засваяльнасць ежы. Яна змяшчае фоліевую кіслату (вітамін B₁₂), вітамін К. Людзі, якія не ўжываюць зялёнай гародніны, свядома разбураюць сваё здароўе.

У зялёнай капусце вітаміна С у 10 разоў больш, чым у вінаградзе. Ён добра спалучаецца з вітамінам Р, які ўмацоўвае сценкі сасудаў.

Зялёны гарошак змяшчае вітаміны групы В, а таксама супрацьсклератычныя рэчывы: халін, іназіт.

Апельсіны даюць добры эффект пры страўнікава-кішэчных, сардэчна-сасудзістых, гіпертанічных захворваннях.

Многімі карыснымі ўласцівасцямі валодаюць памідоры і баклажаны. Іх клятчатка спрыяльна ўплывае на жыццядзейнасць карыснай мікрафлоры, якая зніжае гніласныя працэсы. Памідоры карысны ўсім, і не трэба баяцца якога-небудзь шкоднага іх дзеяння. Яны змяшчаюць мала пурынаў, таму могуць ужывацца хворымі з парушэннем пурынавага абмену (пры падагры).

Паўнацэннае і памяркоўнае харчаванне аддаляе старасць, прадукцыя захворванняў, звязаных з парушэннем абмену рэчываў.

А. РАСІХІНА,
урач.

ПРАЧЫТАЙЦЕ, ЖАНЧЫНЫ!

Здароўе жанчыны — гэта не толькі яе добры настрой і нармальнае працавітасць, гэта шчасце і згода ў сям'і, здаровае будучае пакаленне. «ЗДАРОЎЕ ЖАНЧЫНЫ» — так называецца новая навукова-папулярная брашура дацэнта В. Ц. Камінскай, якая выпушчана ў выдавецтве «Беларусь».

Вядома, што ў жыцці жанчыны ёсць некалькі перыядаў, якія рэзка адрозніваюцца ад аднаго. Дацэнт В. Ц. Камінская расказвае чытацкам пра гігіену жыцця ў гэтых перыядах і дае неабходныя парады. Чаму трэба навучыць маленькую дзяўчынку, каб зберагчы ёй здароўе ў дарослым узросце? Як павінна паводзіць сябе дзяўчына? Што трэба ведаць маладой жанчыне, цяжарнай, жанчыне ў клімактычным перыядзе? На ўсе гэтыя пытанні і на мноства іншых можна знайсці адказы ў брашуры «Здароўе жанчыны». Ёсць у ёй звесткі і пра супрацьзачатнавыя сродкі.

Не трэба даказваць, што рак надзвычай сур'ёзнае захворванне. На вельмі многіх людзей гэта слова наганяе страх. Як сцвярджае статыстыка, колькасць захворванняў на злаякасныя пухліны з кожным годам павялічваецца, прычым жанчыны хварэюць часцей за мужчын. Медыкі тлумачаць гэта асаблівасцямі жаночага арганізма і тым, што жанчын пажылога ўзросту больш, чым мужчын. Але як бы там ні было, факт застаецца фактам. Шмат чаго яшчэ не ведаюць ўрачы пра злаякасныя пухліны, не пры ўсіх відах рака і далёка не ва ўсіх выпадках яны могуць гарантаваць вылячэнне.

І ўсё ж з кожным годам паліпшаецца дыягностыка, расце лік вылечаных ад рака людзей, ужо добра наладжана эфектыўная прафілактыка развіцця злаякасных пухлін.

Чаму ж тады па-ранейшаму пра злаякасныя пухліны сярод мільёнаў людзей ходзіць змрочная слава невылечных хвароб? Таму што самыя дзейсныя супрацьракавыя мерапрыемствы могуць быць эфектыўнымі толькі пры высокай свядомасці ўсяго насельніцтва, пры яго актыўным удзеле ў гэтых мерапрыемствах. На жаль, вельмі многа выпадкаў, калі жанчыны пачынаюць «лячыць» рак самі (ад такога «лячэння» пухліна вельмі часта развіваецца яшчэ хутчэй) і звяртаюцца да ўрачоў, калі зрабіць што-небудзь радыкальнае амаль немагчыма.

Менавіта гэтым кіраваліся Ф. В. Наркевіч, В. А. Казліцын і Е. В. Трушнікова, калі вырашылі паведаміць жанчынам сучасныя звесткі пра рак наогул і пра рак малочных залоз і жаночых палавых органаў у прыватнасці. У сваёй брашурцы «ЖАНЧЫНЕ ПРА РАК», якая таксама выпушчана выдавецтвам «Беларусь», яны звярнулі ўвагу на фактары, якія спрыяюць узнікненню рака, на перадракавыя захворванні, прыкметы рака малочных залоз і палавых органаў, сучасныя метады лячэння гэтых захворванняў і на іх папярэджанне.

Як бы часта ні праводзіліся ў медыцынскіх установах рэгулярныя прафілактычныя агляды, іх заўсёды будзе недастаткова, каб поўнаасцю папярэдзіць выпадкі запускання хваробы. Таму самай эфектыўнай прафілактыкай рака малочных залоз з'яўляецца самаабследаванне залоз. Аўтары брашуры знаёмяць жанчын са спосабамі такога самаабследавання.

Г. ШЭРШАНЬ

ДЭФАРМУЮЧЫ СПАНДЫЛЁЗ

У кабінеты лячэбнай фізкультуры часта звяртаюцца жанчыны ва ўзросце ад 40 да 60 год, хворыя на спандылёз. Яны скардзяцца на востры боль, скаванасць пазваночніка. Боль пры дэфармуючым спандылёзе выклікаецца сцісканнем нервовых карэньчыкаў і канацікаў або ацёкамі, запаленнямі ў звязаных міжпаванковых адтулінах.

Якое лячэнне назначаецца ў такіх выпадках? Самае лепшае — штодзённая гімнастыка. Працягласць заняткаў і нагрузка залежаць ад ступені паражэння пазваночніка і ад агульнага стану хворага. Ставіцца задача: палепшыць рухомасць суставаў, пазваночніка і палепшыць кровазварот, трэніроўку сардэчна-сасудзістай сістэмы. Гэта прыносіць палёгка хворым і паляпшае агульны стан арганізма.

Вось некалькі практыкаванняў, якія памагаюць пры дэфармуючым спандылёзе.

Практыкаванне 1. Зыходнае становішча — ляжачы на спіне, рукі ўгору. Выцягнуцца. Ляжаць 40—50 секунд.

Практыкаванне 2. Зыходнае становішча — ляжачы на спіне, рукі ўздоўж тулава. Рукі ўверх — удых, прыціснуць левую (правую) нагу да грудзей — выдых. Паўтарыць 6—8 разоў.

Практыкаванне 3. Зыходнае становішча — тое ж. Нахіл управа, правая рука слізгае да калена, левая рука — за галаву — выдых. Тое ж у другі бок. Паўтарыць 4—6 разоў.

Практыкаванне 4. Зыходнае становішча — ляжачы на спіне, рукі ў бакі — удых. Паварот таза, наском левай нагі дакрануцца да падлогі справа — выдых. Тое ж другой нагой. Паўтарыць 6—8 разоў.

Практыкаванне 5. Зыходнае становішча — ляжачы на спіне, рукі ўверх — удых, сесці, дакрануцца рукамі да ступняў ног — доўгі выдых. Паўтарыць 5—7 разоў.

Практыкаванне 6. Зыходнае становішча — ляжачы на жываце — выдых. Прыўзняць корпус з апорай на рукі, не адрываючы сцёгнаў — удых. Паўтарыць 6—7 разоў.

Практыкаванне 7. Зыходнае становішча — стоячы на каленях (ногі крыху расставлены), рукі ў бакі — удых. Паварот тулава ўправа, дакрануцца правай рукой да правай пяткі — выдых. Тое ж у другі бок. Паўтарыць 6—8 разоў.

Практыкаванне 8. Зыходнае становішча — ляжачы на спіне, рукі ўздоўж тулава. Напісаць у паветры лічбы левай (правай) нагой да 10. Дыханне адвольнае.

Практыкаванне 9. Зыходнае становішча — ляжачы на спіне, выгнуцца ў грудзях — удых. Зыходнае становішча — выдых. Паўтарыць 7—8 разоў.

Усе практыкаванні выконваць у павольным тэмпе. Для кантролю неабходна звяртацца да ўрача.

А. ЗЯМЦОВА,
метадыст лячэбнай фізкультуры.

ЯК УБЕРАГЧЫСЯ АД ВОСТРАГА МАСТЫТУ

Адным з найбольш распаўсюджаных захворванняў, якія сустракаюцца ў хірургічнай практычнай рабоце, з'яўляецца востры мастыт. Гэта запаленчае захворванне грудной залозы жанчыны. Узнікае яно ад таго, што ў грудную залозу пранікае інфекцыя (праз сасок і далей па малочных ходах) кокавай групы (стафілакока, стрэптакока і радзей ганакока). Інфекцыя трапляе з рота дзіцяці, калі яно хварэе на вострае запаленне слізистых абалонак — стаматыт. Можна заразіцца таксама ад забруджаных рук маці, ад нясвежага, бруднага адзення. Часцей за ўсё мастыт узнікае ў пасля родавым перыядзе, у канцы трэцяга і пачатку чацвёртага тыдня пасля родаў. Малочныя залозы набухаюць, выдзяляючы шмат малака. Калі яго лішкі своєчасова не сцадзіць, можа ўзнікнуць вострае запаленне ў грудной залозе. Паяўляецца азноб, высокая тэмпература. У гэты перыяд трэба доўга сцэджваць змесціва залозы, каб не ўтварыўся гнайнік.

Калі не ўжыць неабходных мер, працэс абвастраецца, узнікае рэзкі боль, месца, дзе ўтварыўся гнайнік, чырванее, у цэнтры яго паяўляецца зыбленне. Гэта і ёсць востры мастыт. Як жа засцерагчыся ад яго?

Першы сродак — чыстата. Грудзі кормячай маці павінны быць заўсёды чыстымі. Рукі перад кармленнем трэба мыць мылам і цёплай вадой. Неабходна мець асобны ручнік для выцірання іх. Саскі павінны абмывацца штодзённа дэзінфікуючым 2-працэнт-

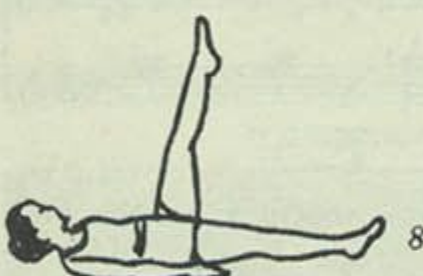
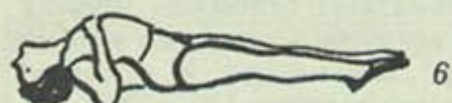
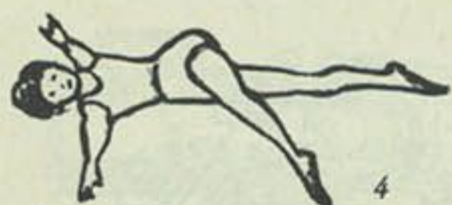
ным марганцавым і содавым растворам. Каб не было трэшчын, якія з'яўляюцца ўваходнымі варотамі для пранікнення інфекцыі і немінучага запалення, трэба пасля кармлення змазваць саскі антысептычнымі эмульсіямі (сінтаміцынавай, стрэптаміцынавай і інш.), а перад чарговым кармленнем абмыць дэзінфікуючымі растворамі. Як толькі ўзнікнуць невялікія балючыя ўшчыльненні ў грудной залозе, кормячая маці павінна зараз ж звярнуцца за парадай і лячэннем да ўрача.

Многія жанчыны баяцца «немінучых» хірургічных умяшанняў. Але ж ёсць шмат метадаў кансерватыўнага лячэння, якія прадугіляюць утварэнне гнайніка: унутрымышачнае ўвядзенне антыбіётыкаў у камбінацыі з фізіятэрапеўтычным лячэннем; увядзенне антыбіётыкаў сумесна з навакаінам непасрэдна ў інфільтрат (ушчыльненне) і вакол яго; холад на вобласць інфільтрата ў раннім перыядзе і цяпло ў больш познім. Памагаюць масляна-бальзамічныя кампрэсы. Толькі ў запушчаных выпадках патрэбна хірургічнае лячэнне.

Але галоўная мера прадукінення застойнага мастыту — рытмічнае, своєчасовае кармленне дзіцяці.

Своечасова звяртайцеся да ўрача. Не запускайце захворванне. Гэта засцеражэ вас ад цяжкіх пакут.

Я. ГРЭЙМАН,
урач-хірург 1-й балыніцы

МАЛЮНКІ ДЗЯЦЕЙ

Малюнак Любы Кароткай, 6 год, Глускі раён.

Парады агародніку

Жыхарка вёскі Глініца Мазырскага раёна А. М. Некрашэвіч просіць парады: што рабіць, каб цыбулю не пад'ядалі чарвякі? На яе пытанне адказвае начальнік аддзела бульбы, гародніны і пладова-ягадных культур Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР І. Буцкевіч.

ЦЫБУЛЯ

«Пад'ядае» цыбуліны лічынкі цыбульнай мухі. Сама муха светла-шэрага колеру, даўжынёй 6—7 мм. Адкладвае яйкі ў канцы мая—чэрвені паміж пер'я цыбулі або ў глебу каля раслін. Лічынкі пашкоджваюць цыбулю-сявок і рэпку. Лісце вяне, жаўцее, цыбуліна загнивае і гіне. Каб засцерагчы пасевы, у перыяд кладкі яек пасыпаюць міжрадкоўі цыбулі сумессю нафталіну з пяском: адна частка нафталіну на 10 частак пяску. Апрацоўваюць два разы з прамежкамі ў 8—10 дзён. Пры адраджэнні лічынак рас-

ліны паліваюць 0,1-працэнтнай эмульсіяй тыяфосу, або хларафосу, або карбафосу. На 100 метраў радка патрэбна 4 літры эмульсіі.

Цыбульны каранёвы клешч пашкоджвае донца цыбулі. Лісце жаўцее і адмірае. Меры барацьбы такія: цыбуліны перад пасадкай перасыпаюць мелам з разліку 20 г мелу на адзін кілаграм пасадканага матэрыялу, а ўчастак, дзе будзе расці цыбуля, апрацоўваюць трохпрацэнтным раствором тыяфосу пры норме 10 літраў раствору на 1 квадратны метр.

ЧАМУ ТАК?

Печаныя піражкі са здобнага прэснага цеста будуць больш порыстыя і рассыпстыя, калі ў цеста дадаць соду і лімонную кіслату.

Сода і кіслата ўступаюць у хімічную рэакцыю, выдзяляючы пры гэтым свабодны вуглякіслы газ і ўтвараючы лімоннакіслы натрый. Вуглякіслы газ імкнецца вырвацца з цеста, разрыхляе яго і робіць порыстым. Гэтая самая з'ява характэрная пры выпечцы пранікаў і пячэння з прэснага цеста.

Абабраную бульбу трэба трымаць у вадзе, але не доўга.

У бульбе змяшчаюцца акісляльныя ферменты, якія ў прысутнасці кіслароду паветра выклікаюць акісленне некаторых рэчываў з утварэннем цёмнаафарбаваных злучэнняў. Вядома, што разрэзаная ці абабраная бульба на паветры хутка цямнее. Паветра, а гэта значыць і кіслароду ў вадзе вельмі мала, таму бульба ў ёй

не цямнее. Але калі абабраную бульбу доўга трымаць у вадзе, то адбудзецца растварэнне і страта некаторых каштоўных пажыўных рэчываў.

Каб адвараная цвятная капуста заставалася белая, пакладзіце яе, перш чым варыць, у крыху падкисленую халодную ваду.

Тлумачэнне тут тое самае, што і для абабранай бульбы, аднак адрозненне ў тым, што ў кіслым асяроддзі рэзка зніжаецца актыўнасць акісляльных ферментаў. Значыць, у такой вадзе не будзе кіслароду, але не будзе і тых рэчываў (ферментаў), якія выклікаюць акісляльныя працэсы і ўтварэнне цёмнаафарбаваных злучэнняў.

Вараную капусту без бульбы трэба запраўляць падсмажанай мукой.

Пшанічная мука, таксама, як і бульба, змяшчае значную колькасць крухмалу. Пры падсмажванні крухмал часткова дэкстрынізуецца. Дэкстрын раствараецца ў капусце, робіць страву больш экстрактыўнай, наварытай і, вядомая справа, больш пажыўнай.

Калі марынаваныя грыбы выкарыстоўваюць для соуса, то іх не трэба доўга варыць, бо яны робяцца цвёрдыя.

Звараныя, астуджаныя цялячыя ножкі трымайце ў булёне або ў халоднай гатаванай падсоленай вадзе (10 г солі на 1 л.).

Перш чым убіваць у суп сырое яйка, яго трэба змяшаць з невялікай колькасцю астуджанага булёну, тады яйка раўнамерна размяркуецца ў супе.

Каб не зварылася яйка, якім вы хочаце заправіць суп, капніце, збіваючы яго, некалькі кропель лімоннага соку або ўліце дзве-тры сталовыя лыжкі кіслага ма-лака. Ад гэтага і суп стане смачнейшы.

Гародніну для супу закладвайце ў кіпачы булён, бо ў ім няма кіслароду, які разбурае вітаміны.

Страву з гародніны нельга часта пера-мешваць, трэба толькі час ад часу ўстра-саць каструлю, бо ад кіслароду паветра вітаміны разбураюцца.

КУЛІНАРЫЯ

САЛАТА „ЗІМОВАЯ“

Плаўленыя сыркі натрыце на тарцы з буйнымі адтулінамі, запраўце маянэзам, пакладзіце ў салатніцу горкай, зверху пасыпце цёртым яйкам.

4 плаўленыя сыркі, 1 слоік маянэзу, 1—2 яйкі.

САЛАТА „АПЕТЫТНАЯ“

Белакачанную капусту ачысціце ад забруджанага і пашкоджанага лісця, прамыйце, нашаткуйце. Вараную каўбасу (доктарскую, любіцельскую) нарэжце тонкімі брусочкамі і змяшайце з нашаткаванай капустай. Пасыпце перцам, запраўце маянэзам. Перамяшайце, пасыпце зялёным пятаўшкі або кропам.

На 450—500 г белакачаннай капусты 200 г варанай каўбасы, 1 слоік маянэзу, соль, перац па смаку.

САЛАТА „ЗАКУСАЧНАЯ“

Крутыя яйкі нарэжце скрылёчкамі, дадайце кавалачкі філеса. Запраўце маянэзам, пасыпце перцам. Аформіце зялёным.

4 яйкі, 150 г селядца (філе), 1 слоік маянэзу.

ЯЙКІ, ФАРШЫРАВАНЫЯ ВЯНДЛІНАЙ

Крутыя яйкі астудзіце ў халоднай вадзе, абярыце і разрэжце папалам (удоўж), выньце жаўток, а знізу зрэжце частку бялка (гэта неабходна для таго, каб можна было паставіць палавінкі бялка). Кавалачкі

вяндліны змяшайце з сырам, яечнымі жаўткамі і прапусціце праз мясарубку. Дадайце смятану, соль, чорны молаты перац і старанна разатрыце. Гэтай масай напоўніце палавінкі бялка, надаючы ім форму цэлага яйка. На кожнае яйка пакладзіце кавалачак памідора або чырвонага марынаванага перцу. Яйкі пакладзіце на блюда, заліце маянэзам (па жаданню ў яго можна дадаць гарчыцу). Аформіце лісточкамі салаты, зялёным пятаўшкі, долькамі памідораў.

4 яйкі, 100—120 г вяндліны, 1—2 ст. лыжкі смятаны, 20—30 г сыру, 2—3 ст. лыжкі маянэзу, соль, перац па смаку.

КАТЛЕТЫ ЦЯЛЯЧЫЯ З ГАРНІРАМ

Ад цялячай карэйкі нарэжце катлеты з костачкай. Кожную катлету асцярожна адбіце (да таўшчыні 1 см) секачом, змачыўшы яго ў халоднай вадзе, і надрэжце ў некалькіх месцах (каб пры смажанні катлеты не дэфармаваліся). Пасыпце катлеты соллю, змачыце ў збітым яйку і запаніруйце ў молатых сухарах.

Падрыхтаваныя катлеты пакладзіце на разагрэтую з маслам патэльнію і смажце з абодвух бакоў да ўтварэння румянай скарынкі. Катлеты павінны быць добра прасмажаны.

Катлеты пакладзіце на блюда костачкамі ў адзін бок; паліце растопленым маслам.

На гарнір можна падаць смажаную бульбу, бульбянае пюрэ або адвараную гародніну, салату з сырой гародніны.

На 500—600 г цялячай карэйкі 1 яйка, 2—3 ст. лыжкі молатых сухароў, 2—3 ст. лыжкі масла.

ЯЛАВІЧЫНА ПА-ЛЬВОЎСКУ

Ялавічыну нарэжце парцыённымі кавалкамі, адбіце секачом, пасаліце, пасыпце перцам, пакладзіце на добра нагрэтую патэльнію з тлушчам і абсмажце да палавіны гатоўнасці. Абсмажанае мяса пакладзіце ў каструлю, на яго — слой яблыкаў,

нарэзаных кружочкамі, і ў закрытай пасудзіне тушыце каля 30 мінут. Уліце сухое сталавае віно і даведзіце да кіпення.

Да ялавічыны падайце смажаную бульбу, зялёны гарошак. Пры падачы пасыпце зялёным.

На 500—600 г ялавічыны 1—2 ст. лыжкі тлушчу, 6—8 свежых яблыкаў, 1/2 шклянкі сухога сталавага віна.

ТОРТ ЛІМОННЫ, БІСКВІТНЫ

Размякчанае сметанковае масла змяшайце з цукровым пяском і здробненай лімоннай цэдрай, знятай з двух лімонаў, і, увесь час памешваючы, паступова ўлівайце жаўткі і добра іх расцірайце. Усыпце пшанічную муку і замясіце цеста. Улі-

це збітыя на пену яечныя бялкі і асцярожна перамяшайце. Цеста выліце ў форму або патэльнію, змазаную маслам і пасыпаную молатымі сухарамі. Форму трэба запаўняць на 2/3 яе вышыні. Торт выпякайце ў духоўцы пры тэмпературы 220—230°. Гатовы торт пасыпце цукровай пудрай.

На 1 1/2 шклянкі пшанічнай мукі 3/4—1 шклянку цукровага пяску, 6—8 ст. лыжак сметанковага масла, 8—10 яек, цэдра з 2 лімонаў, 1—2 ст. лыжкі цукровай пудры.

Пры варцы малочнай кашы соль трэба класці ў малако перад закладкай круп.

Чым больш далікатны і пахучы прадукт, тым менш патрэбна прыпраў да яго.

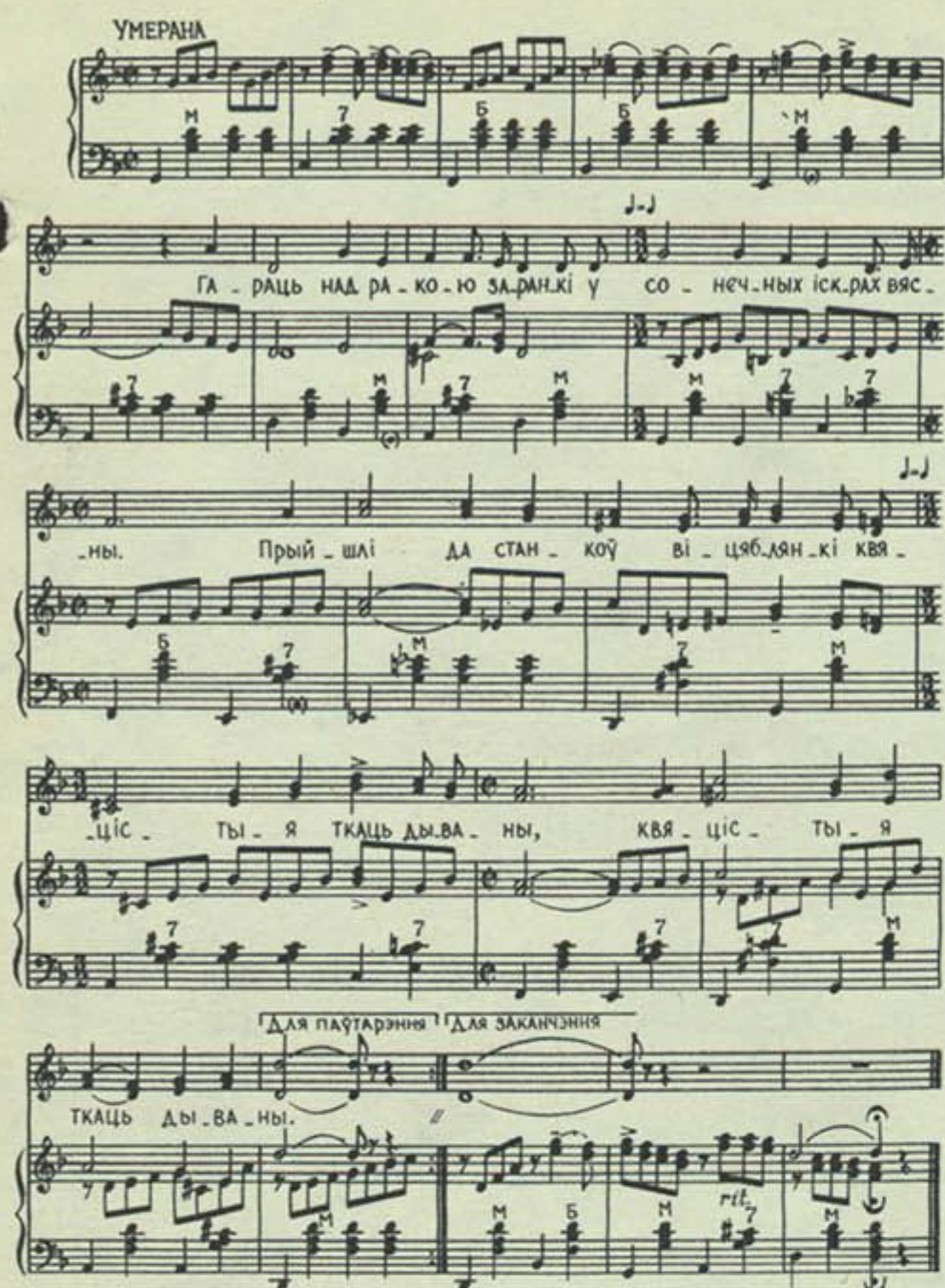
З дробна пасечаных касцей лепш выварваюцца растваральныя рэчывы, і булён будзе больш насычаны.

Мясны булён для супаў трэба абавязкова вярць з рэпчатай цыбуляй і пахучымі карэннямі: морквай, пятаўшкай, сельдэ-рэем, папярэдне абсмажыўшы іх без тлушчу. Такі булён будзе асабліва прыемны на смак і духмяны.

Для салаты ўжывайце ароматызаваны воцат, які гатуюць наступным чынам: воцат, пракіпаціўшы, выліваюць у каструлю, кладуць крыху солі, цукровага пяску, нарэзанае зялёнае пятаўшкі, некалькі долек часнаку, лаўровы ліст і чорны перац. Закрываюць накрыўкай, а праз некалькі дзён воцат працэджваюць, выліваюць у бутэльку і шчыльна закупорваюць.

Вясновы ветрык.
Фотаэцюд Ул. Вяхоткі.

ВІЦЕБСКІЯ ТКАЧЫХІ

Словы А. РУСАКА

Музыка І. КУЗНЯЦОВА

Гараць над ракою заранкі
У сонечных іскрах вясны,
Прыйшлі да станкоў віцяблянкі
Квяцістыя ткаць дываны.
Якія ж карункі-узоры
Саткуць яны ўмелай рукой!
Адна кажа: вытчам свой горад,
Другая — сады над Дзвіной.

Запелі у іх верацёны,
Застукалі ў такт чаўнакі,
А рукі на ўсё іх злаўчоны,
Усё яны ткаць мастакі.
Ручай пад купчастай вярбою,
Зялёнага бору гушчар,
І веліч народа-героя,
Што к сонцу нясе зямны шар.

А неба скідае ім зоры
І колер вясёлкавы свой,
І ткуць яны шчасця ўзоры
І сонца Радзімы сваёй.
А вокал зямля расцвітае,
Красе і канца не відаць.
Узоры наддзвінскага краю
Ткачыхам павек не саткаць.

На першай старонцы вокладкі —
Волгаград.
Манумент «Радзіма-маці».

Мал. Я. Змітровіча

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ,
М. С. КОНАНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕ-
ВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар В. І. Асіпенка.
Мастацкае афармленне Ю. Пучынскага.

АТ 07218. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.
Здадзена ў набор 28.II-69 г. Падпісана да друку 25.III-69 г.
Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: галоўнага рэдактара—6-17-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці—6-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі
і культуры—6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Мінск. Цана 15 кап.
Дадатак—выкрайка. Тыраж 306 369 экз. Зак. 107.

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ
БІБЛІЯТЭКА
БЕЛАРУСІ

1

2

3

4

5

Одиграни

BECHA
'69

Лана 15 кан.

74995